КОММУНИСТ БА ФЕРМЫН БАЙДАЛ

МАЛАЙ ФЕРМЭ. Колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин эгээл шиидхэхы участок. Эндэһээ хүдөө ажахын гол шухала продуктнууд болохо һүн, мяхан, нооһон, үндэгэн абтадаг. Мүнөө үеын фермэнүүдэй байдалшье ондоо болоо. Бүхэли үйлэдбэри, олон зонтой сэлеэн болонхой. Эндэхи ажал хүдэлмэриин эмхидхэл, шэпжэ түхэлшье эрид хубилжа байна. Оньһожоруулагдамал алибаа цехүүд, мантан томо байранууд, соёл гэгээрэлэй, худалдаа наймаанай, хүн зоной эрилтэ хангаха эмхи зургаанууд.

Иимэ болохолоороо фермэ дээрэ хүдэлдэг коммунист бүхэнэй харюусалга, тэрэнэй бэелүүлхэ үүргэ улам дээшэлнэ, эндэхи бүхы ажабайдалай эзэн байха эрилтэ табитдана. Энэ тон зүб. Урдахи зорилгоёо һайн мэдэжэ, фермынгээ ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр оролсоһон коммунистын хэрэг үйлэ эндэхи ажабайдалда урагшатай һайнаар нүлөөлдэг. ехэ амжалта түйлаха эрхэ нүхэсэл олгодог бшуу.

Сэлэнгын совхозой Ехэ-Цагаанай фермэдэ һаалишанаар Долгор Дарижаповна Данзанова хүдэлдэг. Энэ эхэнэр юрын лэ коммунист. Тиигэбэшье партийна ехэ даабаритай малшан. Нүхэр Данзанова энэ фермэдэ хүдэлдэг коммунистнуудые нэгэдхэн эмхидхэжэ. партийна бүлэг болгоод. тэрэнээ хүтэлбэрилжэ байдаг. Тэрэ гэһээр табадахи жэлээ ябана. Ехэ-Цагаанай фермын партийна бүлэг ажал ябуулгынгаа, хэһэн хүдэлмэриингөө дүнгөөр Сэлэнгын аймаг соо эгээл эрхимынь гэжэ тоологдодог.

Һаалишан нүхэр Данзановагай хүтэлбэрилдэг бүлэгэй партийна нүлөө ехэ. Фермын малшадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөн амжалтаар баян. Коммунис ажалай коллектив алдартай тус фермын гэшүүд Совет засагай 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй мүрысөөнэй дүнгөөр «Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ» гэһэн нэрэ сууда хүртэжэ, аймагай «Ажалай алдар солын» дэбтэртэ оруулагдаа һэн. Түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ һү һааха даабаряа 123,7 процент дүүргэһэн, үнеэн бүриһөө 2245 килограмм һү һаажа шадаһан малшадай аша габьяата ажал иимэ үндэрөөр сэгнэгдээ.

Эндэхи һаалишад амжаһанаараа һанаагаа амарнагүй. Үүсхэлшэ коммунистнууд улам урагшаа шармайна. Партийна суглаан дээрээ нилээд хөөрэлдэһэнэй, арга боломжонуулаа тодорхойлһоной эсэстэ энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2500 литрһээ доошо бэшэ һү һааха, харин тиихэдэ табан жэлэй һүүлдэ энээнээ 3000-да заатагүй хүргэхэ гэжэ уялга абаад байна. Энэ үүсхэлэй манлайда коммунистнууд Мария Дашижапова, Янжима Гуржапова, Александра Цыгунова, Галина Данзанова гэгшэд жагсанхай.

Хүдэлмэриһөө таһарангүй һураха, мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, олониитын дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гээшэ фермын коммунистнуудай шухала зорилгонь. Малайнгаа ашаг шэмые улам дээшэлүүлхэ, һүнэй шанар һайжаруулха, фермэ дээрээ түрүү арга, дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ гэжэ ходо оролдожо байдагынь магтамаар. Хоёр жэлэй саада тээ зуун үнеэд бүхэнһөө 87 тугал абадаг байһанаа, нёдондо 102 толгойдо хүргэһэниинь бодото үльгэр жэшээ болоно бшуу.

Фермын алибаа байдал коллективэй хүдэлмэриин үрэ дүн һайжаруулха хэрэгтэ тэндэхи хүтэлбэрилхы тушаалтай, тусхай мэргэжэлтэй коммунистнуудай бэелүүлхэ үүргэ баһал ехэ бэд даа. Тэдэнэй эмхидхэхы хүдэлмэриһөө, зүб заабари һургаалһаа, зоригжуулхы шадабариһаа ехэ юумэн дулдыдаха байна. Манай республикын колхоз, совхозуудай малай фермэнүүдые эрхимээр ударидадаг дүршэлтэй болоһон коммунистнууд жэлһээ жэлдэ олон болоҗо байна. Энэмнай өөрынгөө партийна уялгые һайнаар дүүргэжэ байһан хэрэг үйлэ болоно.

Тэдэ бэрхэшүүлэй нэгэн тухай эндэ тогтолтой. Хориин аймагай Үдын совхозой Баруун-Хасууртайн отделениин һаалиин фермые унинэй коммунист Нимбу Аюшеев дааһаар нилээд удаанай. Фермынгээ үйлэдбэриин хэрэгые һайжаруулхын хажуугаар малшадай байра байдал түбхинүүлхын, хүндэ хүшэр хүдэлмэри оньһожоруулхын, түрүү арга дүршэл нэбтэрүүлхын түлөө али зэргын оролдолго гаргаа гээшэб. Аймаг соо эгээл түрүүлэн фермэ дээрээ эртэ үглөөнэй сайлалга эмхидхээ, соёл болбосоролой талаар хангалга һайжаруулжа шадаа. Эдэ бүхы хэмжээнүүд һү һаалиие нилээд дээшэлүүлхэ арга олгоо бшуу. Үбэлэй түлэг хүйтэнэй һаариин орооод байбашье. Тахяашын фермынхид үнгэрөөшэ декабриин даабариие 172 процент дүүргээ. Иимэ сагта һү абалгые нигэжэ эрид дээшэлүүлһэн ушар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэриин үрэ дүн, коммунист хүтэлбэрилэгшын шадабари гэжэ эндэ онсо тэмдэглэмээр.

Иимэ һайн һайн жэшээнүүдые дурдаха болоо һаа, барагдашагүй. Эрхим үрэ дүнтэйгөөр, урагшаа һанаатайгаар, харюусалга ехэтэйгээр хүдэлдэг коммунист нэрэ алдартай һаалишад, гахайшад, хонишод, тугалшад, фермые даагшад, мэргэжэлтэд он жэлнүүдэй үнгэрхэ тумаа улам олон болоҗо байна ха юм. Тиигэжэл мал ажалай байдал бүхы дээрээ урагшаа дабшантуу.

Үбэлэй һаари хүйтэн түлэг дундаа. Ниитын адууһа малые тобир тарганаар, ашаг шэмыень алдуулангүйгөөр ондо оруулха гээшэ харюусалгатай хэрэг. Энэл үедэ малшан бүхэн тон шанга. сүлөө забгүйхэн хүдэлжэ гарадаг, малайнгаа хойноһоо үдэр һүниие илгангүй анхаралаа табижа, үбэлэй хүйтэниие дабадаг шуу. «Тарган табан хоногой» гэлсэдэг ха юм даа. Иимэ шэмэрүүн сагта ажалайнгаа ямар нэгэн оньһые агшан зуурашье һуладхабал, ехэл юумэ алдажа болохо байһаниинь мэдээжэ.

Малай үбэлжэлгын хаһа эгээл шахардуу сагтаа тулажа ерэбэ. Хабарай дүтэлхэ тумаа бүришье гайтай болодог. Энэ байдал эхэ малай түрэлгэтэй, шэнэ түл түлжүүлгэтэй сэхэ холбоотой. Тэжээлэйшье нөөсэ баһал ходоронтожо эхилдэг ха юм даа. Иимэ үедэ малай фермэ дээрэ хүдэлжэ байһан коммунист бүхэнэй харюусалга хоёр дахин дээшэлдэг. Тиигээдшье шадамар бэрхэ малшад энэ хүйтэнһөө огто далтирангүй. урдаһаань сэхэ харан ажаллана. Тиигэжэл ажаллахадаа Хүрбын совхозой (Хориин аймаг) тугалшан болохоёо байгаа областной партийна конференциин делегат Дарима Базаровна Норбоева харууһалжа байһан тугал бүхэнэйнгөө амидын шэгнүүрые хоног бүри 730 граммаар нэмээжэ байна бшуу.

Иигэжэл хүдэлхэ ёһотой ха юм даа коммунист хүн бүхэн. Энэмнай ёһотойл ажалай үльгэр жэшээ. ниитынь ехэ үүргэ болоно. Мал ажалда хүдэлжэ байһан коммунистнуудые һайнаар хүдэлгэхэ, тэдэнэй эдэбхи үүсхэл дэмжэхэ, урмашуулха гээшэ партийна организациин урдаа хараха хэрэг. Тиимэһээ партийна организацинуудай, парткомуудай ударидагшад малшад коммунистнуудайнгаа ажал хэрэгээр ходо һонирхожо, туһалжа, харилсан байха уялгатай. Фермэ бүхэниие коммунистнуудаар бэхижүүлхэ гээшэ баһа ехэ удхатай. Энэ эрилтын дутагдалтайл байдагһаа уламжалан, фермэ дээрэ хүдэлдэг зарим коммунистнуудай ажалай үрэ дүн, ниитын хэрэг һанаһанда хүрэдэггүй шуу. Һали боли, бэеэ тойруулаад, гээгдэнги ябадаг нүхэдтөө һануулга хэхэ, түрүү үүргэ ба уялга тухайнь дахин лабтан хэлэбэл үлүү болохогүй, харин ехэ туһа болоҗо үгэхэ зэргэтэй. Малшан коммунист бүхэн харюусалгаяа мэдэрэн, фермынгээ али бүхы хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаг лэ.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 30 (11626) | 1968 оной февралиин 4, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ЭКОНОМИКО, ТҮРҮҮ ДҮРШЭЛ

Һүүлэй жэлнүүдтэ Яруунын аймагай колхоз, совхозуудай ветеринарна мэргэжэлтэд, экономистнууд отара, гүүртэнүүдээр ябажа, түрүү дүй дүршэл ба экономико шудалха талаар тусхай хөөрэлдөө үнгэргэдэг болонхой. «Комсомольский» совхозой мэргэжэлтэд: главна ветеринарна врач Григорий Цыдыпов, ахалагша экономист Абзай Янтаев, главна зоотехник Сергей Бахлаев гэгшэд Эрье, Хэнтэри, Элькисер нютагуудай һү һаалиин, шахан таргалуулагдадаг малай гүүртэнүүдээр ябажа, неделидээ нэгэ дахин һаалишад, малшадтай хөөрэлдэнэ.

Залуу һаалишад, малшад зооветеринарна түрүү арга ажалдаа хэрэглэжэ, урагшатай һайнаар ажалладаг болоҗо байна. Энэнь адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулхада ехэхэн нүлөөтэй байшоо.

— Иимэ хөөрөөнүүдые таһалдуулангүй ябуулжа, малшадаа дүршэл шадабарида һургаха ёһотойбди,—гэжэ совхозой главна зоотехник С. Бахлаев мэдүүлбэ.

Ш. ЧИМИТЦЫРЕНОВ.

Яруунa.

ТАБАН ЖЭЛЫЕ— БОЛЗОРҺОО УРИД!

АЖАЛШАДАЙ ҮҮСХЭЛ ОРОЛДОЛГООР

ТАБАН ЖЭЛЫЕ—БОЛЗОРҺООНЬ УРИД! Иимэ зорилго манай совхозой ажалшад урдаа табинхай. Совхозоймнай малшад, таряашад ойн баярай жэлдэ гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө 110,6 процент, нооһо болон үндэгэ 112—113 процент дүүргэһэн байгаа. Мал адуулагшадшье һайнаар ажаллажа, гүрэндөө тарган мяха тушаагаа, түсэбнай үлүүлэн дүүргэгдээ.

Энээнтэй хамта ган гасууртай жэл тудабашье, механизаторнууд үүсхэл оролдолгоёо гаргажа, гүрэндөө нилээд ехэ orooһо таряа худалдаа. Жэлэймнай түсэб 1,5 дахин дүүргэгдээ һэн.

Теэд хэнэй нэрэ совхоз соогоо ехэ хүндэтэйб? Һаалишан Надежда Талвашкина тухай хөөрэебди. Олон жэлэй туршада хүдэлжэ, магтаал сууда гараһан энэ һаалишан нёдондо үнеэн бүриһөө 4650 килограмм һү һаажа, республика соогоо шалгараа һэн. Һаалишад Мария Дашижапова, Янжи Гуржапова, Галина Данзанова, Александра Цынтунова, Долгор Данзанова гэгшэд аймагтаа суурхана. Эдэнэр табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөөндэ жагсажа, мүнөө жэлдэ үнеэн бүриһөө 2500—3000 килограмм һү һаахаар тэмсэнэ.

Социалис мүрысөөндэ Бэлюутын фермэ түрүү ябадаг. Нүхэр П. А. Еранскиин даадаг энэ фермэ ажалаараа шалгаржа, коммунис ажалай нэрэ солодо хүртэнхэй. Совхозойнгоо дирекци, партийна болон профсоюзай комитедүүдэй дамжуулгын Улаан тугые бүхөөр барижа ябадаг. Коммунис ажалай нэрэ хүндэдэ хүртэһэн Ехэ-Цагаанай һаалиин фермынхид ойн баярай жэлдэ түсэбөө гурба һараар уридшалан дүүргээд, «Октябриин 50 жэлэй нэрэмжэтэ коллектив» гэгдэдэг болонхой. Энэ фермэдэ партийна бүлэг эмхидхэгдээ. Түрүү һаалишадай олонхинь коммунистын нэрэ сахижа, партийна бүлэгэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Аймагайнгаа Тельманэй болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай һаалишадай ехэ һү һааха гэһэн үүсхэл гаргаад байхада, Ехэ-Цагаанай фермын партийна бүлэг энэ асуудал хаража, түрүүшүүлэй үүсхэлые дэмжэхэ гэлсэһэн байгаа.

Совхозой партийна комитет социалис мүрысөө эмхидхэхэдээ партийна бүлэгүүдэй хүдэлмэриие онсо анхарна. Малай фермэ, гүүртэнүүдтэ хүдэлдэг коммунистнууд ажалай эмхидхэлые һайжаруулха, малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын тула ехэхэн үүргэ дүүргэнэ ха юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ ажахымнай олохон хонишод амжалтатай гараа. Хонишон Валентина Гончиковна Романова зуун эхэ хонин бүриһөө 102,2 хурьга абажа, аймаг соогоо мүрысөөндэ шалгараа һэн. Мүнөө тэрэ эрхимээр ажаллажа, түл абалгаяа һайнаар үнгэргэжэ байна. Ахалагша хонишод Ч. Самданов, Б. Цыденов гэгшэд нёдондонойхиһоо дутуугүйгөөр ажаллажа, түл абалгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ зорилготой.

Таряашад тухай хэлэхэ болоо һаа, олон юумэ дурдамаар. Нёдондо илангаяа Шанаагай фермын механизаторнууд ажалаа бүтээсэтэйгээр эмхидхэжэ, мүрысөөндэ түрүүлһэн байгаа. Ган гасууртай байгаашье һаань, ургасаяа гээлтэ хоролтодо оруулангүйгөөр хураажа, 1880 гектар дээрэһээ га бүриин 11,4 центнер ургаса хураһан гэхэ гү, али түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо гектарай 2,6 центнерээр ехэ таряа хуряагаа. Түрүү комбайнер Балмацырен Нимаев сезон соо 621 гектарай таряа хуряажа, хамта 5 мянга гаран центнер таряа сохиһон. Тиигэжэ совхозой чемпион алдартай болоһон байна.

Д. БАДМАДАШИЕВ.
Сэлэнгын совхозой парткомой секретарь.

ТҮРҮҮ ҺААЛИШАН

Марта Данзановна Молорова «Коммунизм» колхозой түрүү һаалишадай нэгэн юм. Һү һаалгаар үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэб 110 процент дүүргэһэн байна. Тиин амжалта түйлаһанайнгаа түлөө аймагай Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдээ һэн.

Март һарада нүхэр Молоровагай даажа байһан бүлэг үнеэд тугаллажа эхилхэнь. Түрүү һаалишан даажа байһан 20 үнеэнһээ 20 тугал абаха зорилготойгоор ажаллана.

Партиин гэшүүн М. Д. Молорова партийна областной XXVI конференциин делегадаар һунгагдаһан юм.

В. ДАМБИНОВ.

Ахын аймаг.

XXVI ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

XXVI областной партийна конференци февралиин 8-най үдэр үглөөнэй 10 часта оперо, баледэй театрай ордондо хүдэлмэреэ эхилхэнь.

Делегадуудай бүридхэл ба саг зуурын үнэмшэлгэ барюулга КПСС-эй обкомдо февралиин 5—7-до 9 часһаа 22 час болотор болоҗо байха.

Элдэб асуудалаар 40-17, 33-33 телефонуудаар хандажа болохо.

Һайн заншал

Үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада Оймморой совхоз гүрэндэ үндэгэ тушааха түсэбөө болзорһоо урид дүүргэдэг болонхой. Шэнэ жэлдэшье оймморойхид энэ һайн заншалаа үргэлжэлүүлнэ.

Совхозой шубуушад Н. Хахалов, Бужунаева гэгшэд үндэгэ тушааха январь һарынгаа түсэб болзорһоо 6 үдэрөөр урид дүүргэһэнээ мэдүүлбэ. Оймморой совхозой шубуушад кварталайнгаа түсэб мартын 25 хүрэтэр дүүргэхээр хараална.

А. БУСУРМАНОВ.

Кабанск.

ЗАҺАБАРИ ДЭЭРЭ

ХОРИ. Хүрбын совхоз хамта 63 таракторта юм. Мүнөө эндэхи механизаторнууд трактор болон ажахын бусадшье машина, техникэ түлэг дундаа заһабарилжа байна. Заһабарилагдаха ёһотой 40 тракторай 30-нь мүнөө бэлэн болгогдонхой. Тэрэшэлэн 30-аад сеялкэ, 22 анзаһан заһабарилагдажа дүүргэгдээ.

Поточно аргаар хэгдэжэ байһан хүдэлмэри дээрэ слесарь мотористнууд Ринчин-Доржо Дашабылов, Бато-Мүнхэ Самбуев, токарь Юрий Казазаев, электро-гагнууршан А. Карех болон үнинэй түмэршэ дархан Султан Хабибулин гэгшэд ажалай үндэр бүтээсэ түйлана.

Б-М. ЦЫДЕНЖАПОВ.

САҺА ТОГТООНО

Варгажанай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой полинууд дээрэ тракторнуудай хүнхинөөн һүүлэй үдэрнүүдтэ таһарнагүй. Юуб гэхэдэ, эндэхи механизаторнууд В. Раднаев, В. Аранзаев, Д. Раднаев гэгшэд ажахынгаа 2000 гектарһаа үлүү талмайтай таряалан дээрэ саһа тогтообо.

Ерэхэ намартаа эндэ элбэг баян ургаса абтажа магад.

С. ОЧИРОВ.

Хонишод, хурьгашадай хүдэлмэридэ халуун хаһа ерэнхэй. Эхэ хонидой отаранuудта хурьгад түлэг абтажа байна. Эдэ зурагууд дээрэ хүршэ хоёр колхозой малшад харуулагдана.

Сэлэнгын Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо комсомол Михаил **Раднаев** хоёрдохи жэлээ хонишоноор ажаллажа ябана. Залуу хонишон энэ жэлдэ 100 хонин бүриһөө 85 хурьга түлжүүлхэ уялгатай. Байгша ондо тэрэ хүдөө ажахын институтда орохо хүсэлтэй.

Улаан-Үдын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Доржи Чойдонович Чойдоновой отарада түл һайнаар абтана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Шэнэ түл. 2. (зүүн гарһаа): **Валентина Чойдонова, Бимба Баяндаева,** ахалагша хонишон **Доржи Чойдонов,** хонишон **Гомбо Найданов.**

В. ГАУЧЕНОВЭЙ фотонууд.

УРДА ВЬЕТНАМДА УГАА ШАНГА БАЙЛДААНУУД БОЛОҺООР

...ЙОРК, февралиин 2. (ТАСС). ...Вьетнамые сүлөөлхэ зэбсэгтэ хүсэ... американ булимтарагшадай, тэдэнэй ...дай сэрэгүүдтэ эсэргүү дайшалга ...хэжэ үргэлжэлһөөр. Байлдаа... фронт демилитаризованно зоно... Меконг мүрэнэй адаг хүрэтэр ...етр газарта һунанхай.

...Вьетнамай улам шэнэ шэнэ районуудта байлдаанай дүлэн сасаржа байна. Гадаадын агентствэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Урда Вьетнамай патриоднууд ороной хэдэн провинцинуудта сэрэгэй ехэ амжалтануудые түйлаа. Сайгонһоо баруун-урдуур 88 километртэ байдаг американска далайн-сэрэгэй Виньлой гэжэ бааза сүлөөлэлгын хүсэнүүдэй сохилго доро февралиин 1-дэ бута һүрэбэ.

Сайгоной юһэн райондо, ойро шадарай тосхонуудта шанга буудалдаан болоһоор.

Сайгоной оршондохи дүрбэн райондо добтолһон патриоднуудай отрядуудтай тэмсэхын тула американска командовани авиаци, танкнууд болон артиллери табиба.

Таншонятадахи американска ВВС-эй ехэ баазын райондо хүсэд шанга буудалдаан болоҗо үргэлжэлһөөр.

Сайгондохи шухала шухала газарнуудые хамгаалжа байһан американска частьнууд снайпернуудай һомонһоо ехэ гэмтэл хоролтодо ороно. Ниислэл хотын зарим районуудта американецуудта, хархис правительствэдэ эсэргүү демонстрацинууд болоно. Эдэнэр Урда Вьетнамые сүлөөлхэ Национальна фронтын тугуудые баряад дабшана, тэрэнэй уряа лозунгнуудые хашхарна.

Сайгондо эдеэ хоолой асуудал тон бэрхэтэй болонхой. Эндэхи магазинууд табадахи хоногтоо хаалгатай байна.

Американска ба Сайгоной хархис сэрэгүүдэй гээлтэ хоролто тухай даб дээрэхи мэдээнүүд Урда Вьетнамда байлдаануудай улам шангаржа байһан тухай гэршэлнэ. Үнгэрһэн гурбан үдэрэй туршада 3700 хүн. тэрэ тоодо 1400 гаран американска сэрэгшэд алуулһан, шархатаһан байна гэжэ Урда Вьетнамдахи США-гай сэрэгүүдэй командовани мэдэрбэ.

Госпитальнууд шархатагшадаар дүүрэнхэй

ТОКИО. (ТАСС). Урда Вьетнамһаа шархатаһан солдадуудые Японой асарһан самолёдуудай ээлжээтэ бэшэ рейснүүдэй тоо һүүлэй үдэрнүүдтэ эрид ехээр нэмээ.

Хэбтэхэ оронуудай дуталдаһан дээрэһээнь Токиодо полевой ехэ госпиталь һаяар эмхидхэхэ гэжэ американска командовани шиидхээ.

ЗОРИҺОНДОО ХҮРЭДЭГ ХҮН

1954 ондо бэлэй...

Нина Бондарева гэжэ залуухан басаган Новосибирскын хүдөө ажахын институт дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр, аяар холын Буряад оронд ерээ һэн. Тэрэниие Иволгын аймагай Гурульба тосхондо тарян ажалда хүдэлхөөр эльгээһэн байгаа.

Тиибэ-яабашье һаань, энэ басаган зааһиие тунхаряагүй, харин шэнэ нютагта ерэжэ, шэниисэ, ярса ургуулхын түлөө шэн зоригтойгоор оролдобо. Иигэжэ Гурульба, Шишкино тосхонуудта табан жэл соо хүдэлжэ гараа һэн.

«Тиихэдээ бэлэй хүнэй хойно орогдоогүй, бараг һайнаар ажалладаг байгааб» гэжэ Нина Николаевна түрүүшынгээ жэлнүүд тухай дурдадаг байна.

Хэды тиимэ байбашье һаань үг заяанһаа дуратай ажалдаа орохо гээд «үдэрэй һанаан, һүниин зүүдэн» боложо ябаа ха юм. Эндэхи нютагта ерээд, харан гэхэдэнь зарим нэгэ хүнүүд эртын овощ яһала һайнаар ургуулаад, Улаан-Үдын дэлгүүр дээрэ гаргажа, үнэтэй сэнтэйгээр наймаалдаг байба. Тиимэ һэн хойнонь город шадарай колхоз, совхозууд хабар эртэ үгэрсэ, помидор, мангир яахадаа ургуулжа шадахагүй байха юм.

Теплицэ түхеэржэ, эртын овощ ургуулхада ямар ехэ ашагтай, олзотойб гэжэ агроном Бондарева суглаа, хуралдаан дээрэ нэгэтэ бэшэ хэлэһэн, дурадхаһан байгаа.

Нина удэнгүй өөрынгөө дуратай мэргэжэлээр Сотниково тосхондохи теплична комбинадта ажаллахаар эльгээгдэһэн юм. Зүгөөр тэрэ комбинат гээшэнь һаял үндыжэ эхилһэн, хамаг юумэнь хуу баран зайдан задагай байшоо.

Теэд, Нина Николаевна коммунист хүн хадаа зорижо оройһон ажалдаа шиидээд, бэрхэшээлһээ айдаггүй байгаа. Гэхэ зуура теплицэ соогоо табиха түхеэрэлгэнь дутамаг, эртын овощ ургуулха мэргэжэлтэй хүнүүд хомор байһан.

Түрүүлэн колхозой огородто үни удаанай хүдэлжэ, ажалайнгаа арга опшыень олоһон бэрхэ хүнүүдые шэлэжэ абаа һэн. Тэдэнэр барандаа ажалдаа ханамжатайгаар хам оролсобо. Агроном Нина һая ерэһэн залуушуулда ходо туһалдаг, өөрынгөө мэдэхэ, шадаха юумэ хэлэжэ, заажа үгэдэг зантай.

...Январиин янгинама хүйтэнэй үедэ түрүүшын рассада таригдаба. Теплицэ соонь үдэрэйхидэл гэрэлтэй лампочканууд носожо, һүниин сагта гэрэлтүүлэгдэдэг болоо. Тиимэл хадаа үгэрсэ, помидор мэтын газарай эдеэ хабар эртэ ургуулжа абаха аргатай болобо. Иигэжэ хабарай дулаан болохые хүлеэнгүй, эртын овощ ургуулха арга бии гэжэ бодото хэрэг дээрэ гэршэлэгдэһэн байгаа.

Энээнэй урда тэндэхи огородшод арай гэжэ июнь һара соо үгэрсын ургаса абажа эхилдэг һэн. Теэд мүнөө болоходо, мартын тэн багаар түрүүшын үгэрсэ суглуулна.

Улаан-Үдын аймагай Сотниково тосхоной зүүн захада, сэлгеэ үргэн Сэлэнгэ мүрэнэй эрье дээрэ бодхоогдоһон энэ шэл оройтой мантан томо байшан соо агроном басаганай хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо арбаад шахуу жэл болобо. Теэд тэрэнэй залиршагүй хурса зориг мүнөөшье буураагүй, бүхы юумэндэ халуун абьяастайгаар оролсодог зангаараа.

— Мүнөө эндэ хүдэлхэдэ яһала хүнгэн болоо. Манайхин — эбтэй эетэй коллектив юм,—гэжэ, Нина Николаевна сугтаа хүдэлжэ байдаг нүхэдөө омогорхолтойгсор магтана.—Мүнөө эртын овощ ургуулхада ашаг олзотой гэжэ хүнүүд нюдөөрөө хаража ойлгохо, мэдэхэ болоо. Тиимэл хадаа үнэн зүрхэнһөө оролдоно гээшэ. Ажалша нүхэдые нэрлэхэ болоо һаа, Анна Акулева, Ефросинья Лазарева, Екатерина Макеева, Феоктиста Вельская, Мария Шубина гэгшэд болоно. Тэдэнэр жэлһээ жэлдэ хүдэлмэридөө шалгардаг юм.

Агроном эхэнэр нютагайнгаа нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Нина Николаевна партийна организациин секретаринн орлогшо, нютагай Соведэй депутат, совхозой отделениин профсоюзай месткомой түрүүлэгшэ юм.

Мүнөө яһала дүршэлтэй агроном гэжэ алдаршаһан Нина Николаевна Москвагай овощной ажахын научно-шэнжэлэлгын институдай аспирантурада ороод, заочноор һуража байнхай.

«Ямар сүлөө һамбаа олоод лэ һурадаг хүн гээшэб?» гэжэ нютагаархиниинь гайхалсадаг.

...Агроном басаган эндэ ерэһэнэйнгээ һүүлээр, удангүй һанаанда таараха хүнтэй өөрынтөө хуби заяае холбоод, ажабайдалай зол жаргал дүүрэн тэгшэ эдлэжэ һууна. Мүнөө Нина Николаевна Налетова гэжэ нэрлүүлдэг болонхой. Эгээн ехэ басаганиинь зургаадахи, одхониинь хоёрдохи класста һурана.

Мүнөө нүхэр Налетовагай анхаралаа табиха ажалынь бүри ехэ болохонь. Эндэ хори мянган дүрбэлжэн метр хэмжээтэй шэнэ теплицэ бариха түхеэрэлгэ асарганхай.

Нина Николаевна хэжэ байһан ажалдаа ханамжатай ябадаг юм. Эдэнэй гараар ургуулагдаһан огородой эдеэн городой столовонуудта абаашагдана, магазинда худалдагдана. Нёдондо 1200 центнер үгэрсэ ургуулжа, городой зондо ябуулаабди гэжэ тэдэнэр омогорхолтойгоор мэдүүлнэ.

Өөрынгөө ажалда үнэн зоригоо табиһан коммунист Нина Налетовагай хүтэлбэрилдэг теплична комбинат городой зониие эртын овощоор хангаха талаар манай эндэхи томохон ажахынуудай нэгэн болонхой.

Теплицын бригада жэлэй дүрбэн сагта хэгдэхэ бүхы ажалаа имагтал өөһэдынгөө хүсөөр хэхэ, бүтээхэ гэжэ хүсэнэ. Эдэнэр ойн баярай жэлдэ илангаяа ехэ эршэтэйгээр хүдэлжэ гараа. Тиимэһээ, мүнөө жэлдэшье 1967 оной-хиһоо дутуугүй һайн ургаса абахын тулада тус комбинадай коллектив эртээнһээ бэлэдхэл хэнэ.

Вас. ГАЛДАНОВ.

УРДАНАЙ ПАРТИЗАН, БОЛЬШЕВИК

БИ БҮРИ залуухан, комсомол хүбүүн ябахадаа, Прокопий Бординович Ангаровтай ходо ушарагша һэм. Зүгөөр тэрэ үеын уулзалгануудай нэгэниинь, тиихэдэ тэрээнтэй хөөрэлдэһэн юумэнүүд мүнөө болотороо ухаан бодолһоомни орто гарадаггүй юм.

Һүрхэй тунгалаг сэбэр, халуун үдэр бэлэй. Үбһэ сабшалга түлэг дундаа байгаа. Хапуун наранда хатажа байһан нюгооной анхилма үнэр хамар сохихоһол гэхэ. Би тиихэдэ Алсын заимка дээгүүр алгад Булаг орохо гэжэ ябааб. Теэд хэншьеб гэнтэ намай ооголбо. Моринойнгоо ама татажа, зогсообоб. Тэрээ тэрэ мойһоной үдхэн эшын хажууда Прокопий Бординович зогсожо байба. Аха хүнэй ооголоо хада ошохол ёһотой ха юм. Жэмэсээ даажа ядаһан инаг доошоо гунхаһан һалаануудые хаража, гайхаһан шэнги юумэ байба. «Иигэжэ ургаһан мойһо хаража, үзөөгүй юум аабши!» гэһэн бодол толгойдом ороодхино.

— Энэ нэбшыжэ байһан мойһотой һалаануудые харана гүш?

— Харана. Яһала харагшалдаэ.

— Теэд энэ һалаа хайшаа гунхынхайб?

— Доошоо, газар уруу. Бэшэ хайшаа гэхэбиб!

— Тиимэл даа, газар тээшэл тэгүүлнэ ха юм, тэрэ өөрынгөө ургажа байһан газар уруу.—гэээд, намайе шарайшалан удаахан харана. Энэ хүбүүнэй толгойдо юумэн ороно гээшэ гү, али үгы гү гэһэн янзатай, шэртээд болихо юум бэшэ.

Эдээхэн болоотой, сэсэн үгэнүүдэй удха минии толгойдо тэрэ тары болбосороогүй һааб даа. Юуншье тухай хэлэһыень ойлгоогүй бэлэйб.

— Барһан даа, үшөөл үды зандаа, хүлөө холгоогоогүй хүбүүн гээшэ ха юм ши даа,—гэжэ миһэрээд,—энэ мойһоной эшын үндэһэниинь ута, гүнзэгы руу оронхойл хадаа жэмэсынь олон, томошье гээшэ. Мойһониинь томо, олон туладаа, эшээ доошонь дарана бшуу. Тээ тэрэниие харыш. Тад ондоо бэшэ аал? Мойһониинь үсөөн, жэжэ. Эшэнүүдынь хубхай ёдойлдоод, һархайлдаад һууна. Хүншье тиимэл байдаг. Түрэл газартаа дурлажа, тэрэниие һайнаар элдүүрилжэ шадаһан лэ хүн баян ургаса абадаг шуу.

— Түрэһэн нютагаа хүндэлхэеэ болиһон, мартаһан амитан хооһон хубхай ябаха гэжэ хэлэхэ хүсэлэнтэй гээшэ гүт, Прокопий Бординович?

— Зүб хэлэнэш. Минии хэлэһэн юумые ойлгоо ха юмши.

Тиигээд бэшэшье ондоо юумэ намһаа асуугаагүй бэлэй. Бишье ябаха тээшээ галдюулжа, хахасаа һэм. Тиигэбэшье тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүд шэхэндэм ямар нэгэн ирагуу аялгатай дуун шэнги ходо соностоходол гэхэ. Үнэхооройшье партизануудай отрядай командир Михаил Иванович Чувьюровай дайшалхы габьяае магтан Прокопий Бординович Алайр, Боохон нютагуудаар яһала дуулаһан, нютагай залуушуулай зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэһэн хүн.

Прокопий Бординович тэрэ намтай уулзахадаа, өөрынгөө түрэл Заглиг нютагта амаралтаяа үнгэргэхөөр Москваһаа ерээд ябаһан бэлэй. Москвада коммунис дээдэ һургуулида һуража байгаа. Нүхэр Ангаров хадаа Василий Халтанов, Трофим Трубачеев, Арсентий Занданов болон бусадтай нэгэн хамта манай нютагһаа эгээл түрүүлэн коммунис партиин зэргэдэ ороһон үбгэн. Түрэл тосхондоо хамтын ажалай эхи табигшадай, эмхидхэһэн эдэбхитэдэй нэгэн. Донскойн толгойлһон хара бандидуудтай гартаа буу барин тэмсэжэ гараа.

1920 онһоо КПСС-эй гэшүүн. 17 жэлэй туршада энэ дээдэ нэрэ зэргые дээрэ үргэжэ, коммунис партиин хэрэгэй түлөө ами наһаа, оюун бодолоо бүлтыень зорюулһан ёһотойл большевик. Совет засагай түрүүшын жэлнүүдэй үедэ тэрэнэй тэмсэһэн дайшалхы замые, аша габьяата, эсэшэ сусашагүй ажалые тэмдэглэн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойгоор Прокопий Бординовичые Улаан Одоной орденоор шагнаһан байна.

Тэмсэһэнээ, хүсэһэн зориһоноо хараһан Прокопий Бординович мүнөөшье олонийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр ябадаг шуу.

Данри ХИЛТУХИН,
Сэлэнгын аймагай
Тохой тосхон.

КОМИ АССР. Шэнэ минералнуудай ба минералогическа зүйлнүүдэй талаар уласхоорондын комисси «черновит» гэжэ шэнэ минерал олдоо гэжэ тогтообо. СССР-эй Наукануудай академиин Комидохи филиалай геологиин институдай эрдэмтэд Б. А. Голдин, М. В. Фишман, Н. П. Юшкин гэгшэд минералые оложо, шэнжэлһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүүн гарһаа — Н. П. Юшкин, Б. А. Голдин черновит минералые шэнжэлжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

МЕТОДИЧЕСКА СОВЕ[Т] ТЭРЭНЭЙ ХҮДЭЛМЭР[И]

Политическэ һуралсалай шэнэ гуримаар эмхидхэгдэһээр 3 жэл боложо байна. Коммунистнуудай һуралсалай гуримтай болоһые, тогтонижоһон, түхэлжэһые үнгэрһэн үе сат гэршэлбэ. Коммунистнууд, комсомолшууд марксистско-ленинскэ теориин бүхы хубинуудые удаа дараалан, гуримтайгаар шудалдаг болонхой. Тиимэ болоһонһоо хойшо хүнүүдэй теоретическэ, политическэ, эрдэм дээшэлүүлхэдэ энэ шэнэ гуримай ехэ таарамжатай һайн болоһониинь эли.

Хүнүүдэй һуралсалда, политическэ эрдэмэй үндэһэ, КПСС-эй түүхэ, политэкономи, философи шудалха хэрэгтэ пропагандистнарай ехэ үүргэтэй байһаниинь элитэ. Тиимэһээ манай заводой политическэ гэгээрэлэй кабинет коммунистнуудай һуралсал толгойлогшодые — пропагандистнарые шэлэн олохо хэрэгтэ ехэ һаналаа табидаг юм. Эрдэм, бэлэдхэл ехэтэй, дүршэл мэргэжэлтэй хүнүүд энэ хүдэлмэридэ томилогдодог болонхой.

Пропагандистнарай теоретическэ эрдэм, методическа шадабари дээшэлүүлхэ хэрэг ехэ анхарнабди. Пропагандистнарта туһаламжа үзүүлхэ зорилгоор үшөө долоон жэлэй саада тээ манай кабинедэй дэргэдэ методическа совет байгуулагдаһан юм. Энэ совет жэл бүри хүдэлмэрээ улам һайжаруулжа, онол аргаяа нарижуулжа байдаг. Энэ соведэй гэшүүдые заводой партийна комитет жэл бүри шэнээр хаража үзэдэг гуримтай. Жэшээнь, мүнөө жэлдэ энэ соведтэ 21 хүн ороо. Ямар хүнүүд бэ? Политическэ эрдэм бэлэдхэл һайнтай, дүршэл ехэтэй, анханда пропагандистын ажалда ябаһан хүнүүд, тэрэшэлэн заводой хүтэлбэрилэгшэд энэ соведтэ оролсоно. Жэшээнь, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд—М. И. Неганов, Л. Н. Кашкин, М. Ф. Шамси, А. И. Кузнецов, Н. П. Филонов болон бусад соведэй гэшүүд юм.

Һуралсалай жэлэй эхилхын урда тээ методическа соведэй гэшүүд коммунистнууд болон комсомолшуудай һураха газар тодорхойлолсоһон, туһалһан, һургуули, семинарнуудые бүридүүлэлсэһэн байна. Энэнь һүүлдэ һайн байгаа. Эхин шатын политическэ һургуули дүүргэһэн хүнүүд барагсаан шахуу марксизм-ленинизмын һургуулинуудта дамжан орожо шадаа. Гадна һуралсалай жэлэй эхилхын урда тээ политическэ гэгээрэлэй кабинет методическа соведтэеэ хамта пропагандистнарай дүршэл шадабари дээшэлүүлхэ хүдэлмэриин түсэб холын хараатайгаар табиһан байгаа. Энээн соонь олон хэмжээ ябуулга хараалагданхай. Методикын асуудалаар, дүй дүршэл андалдан абалсалгаар теоретическэ, методическа конференцинүүд үнгэргэгдэхөөр хараалагдаа һэн. Пропагандистнарай дүршэл шадабари дээшэлүүлхэ һургуулиин хэшээл һарадаа нэгэ удаа болодог юм. Жэшээнь, иимэ асуудалнуудаар хэшээлнүүд үнгэргэгдөө һэн: партийна пропагандада педагогико, психологи хэрэглэлсэхэ тухай, пропагандистын хэлэн, тэрэнэй искусство, пропагандын хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хөөрэлдөөн гэхэ мэтэ асуудалнуудаар хэшээлнүүд болоһон байна.

Политическэ гэгээрэл гээшэ коммунис хүмүүжүүлгын шухала зэбсэг мүн гэһэн асуудалаар декабрь һара соо теоретическэ конференци үнгэргэгдөө һэн.

Методическа соведэй гэшүүд бултадаа һургуули, семинар, кружогуудые даажа абанхай, пропагандистнарта бодото туһаламжа үзүүлдэг. Зураглан харуулһан зүйлнүүдые бэлдэхэ, литература олоходонь туһалдаг, хэшээлдэ байлсаад, дутагдалнуудыень хэлэжэ үгэдэг, хэшээлдээ бэлдэхэдэнь пропагандистда туһа хүргэдэг юм. Методическа соведэй гэшүүд А. Н. Горонович, С. Н. Телешев, О. Д. Тяпкина, М. М. Могпонов, А. И. Кузнецов, Н. П. Попов гэгшэд иимэ хүдэлмэри ябуулжа байдаг хүнүүд юм.

Энэ соведэй гэшүүд олон хэшээлнүүдтэ байлсаад, һара соогоо нэгэ дахин тобшолол хэдэг гуримтай. Партийна комитедтэ энээн тухайдаа дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн болодог, пропагандистын теоретическэ бэлэдхэл, методико тухайдань, мүн дутуу дундануud тухайнь хэлсэдэг гуримтай.

Методическа совет пропагандистнарай һайн дүй дүршэлые суглуулдаг, тэрээндээ бусадые һургадаг юм. «Сигнал» гэжэ газетэдэ хабсаралга болгон «Пропагандист» гэжэ хуудаһан гаргагдадаг болонхой. Энээн соогоо эрхим пропагандистын дүй дүршэл согсолон тобшолдог. Эдэнэрэй эрхим дүй дүршэлые, энээндэ хабаатай материалнуудые суглуулһан альбом, стенднүүд политическэ гэгээрэлэй кабинет соо бии юм.

Политическэ һургуули бүхэндэ хоёр пропагандистнар хүдэлжэ байнхай: нэгэниинь дүй дүршэлтэй, нүгөөдэнь залуу хүн. Юундэ иигэнэбибди гэхэдэ, нэгэдэхеэр, эдээнэй ажалла хүнгэн байха, хэшээлдээшье бэлдэхэдэнь һайн (ээлжээгээр тэрэнээ үнгэргэдэг), хоёрдохёор, залуу пропагандист дүршэл шадабарида һурадагынь ютэшьегүй, аха нүхэрэйнгөө заадаг методико халан абадаг юм. Нүгөө талаһаа дүршэлтэй пропагандистнь нүхэрэйнгөө хэшээлдэ орожо, һанамжаяа хэлэдэг. Энэ арга һайн байһанаа харуулба.

Методическа совет нэмэлт хэшээлнүүдые хэдэг гуримтай. Энээндэнь олооро хабаадаад, һүүлээрнь ехэ дэлгэрэнгы, үгэ буляалдаатай һонин хөөрэлдөөн болодог һайнтай.

Һургуулинуудта, семинарнуудта һурагшадай үзэжэ байһан темэдэ хабаатай кино хару[…] туһатай юм.

Пропагандист бүхэ[…] дүршэл бэдэржэл ба[…] Т. В. Полохова техни[…] сэлнүүдые уран бэрхэ[…] сэдэг юм. Энэмнай за[…] дист, хоёр жэл соо […] Л. А. Пестеровтэй ха[…] Тиигэжэ ехэ юумэндэ һ[…] шадабаряа дээшэлүүл[…] Пестеров һурагша тух[…] хэлэнэ: «Өөрынгөө һ[…] һургаал абахаар лэ б[…] Васильевна ехэ һонин[…] үнгэргэдэг. Ехэ юумэ […] хэшээл бүхэндэ зураг[…] шэнэ шэнэ зүйлнүүдые[…]

Пропагандист Л. […] хэшээлдэ харуулан ой[…] нүүд хододоо олон ба[…] хүнүүдтэеэ, методсове[…] А. Н. Кузнецовтой ха[…] харуулһан зүйлнүүдээ […] рамаар, үзэмжэтэй б[…] оролдодог, тэдэнээ гоё[…] хэдэ пропагандист Л. […] һурадаг хүнүүдынь хо[…] зохёолой номууд, бр[…] асардаг, тиигээд неде[…] уншаад хөөрэлдэдэг.

Манай кабинедтэ […] гэшүүд үдэр бүри деж[…] пагандистнарай ямарш[…] тэрээндэ хандахадань […] бари зүбшэл үгэхэ, лит[…] сохо. Пропагандистнар[…] ри ябуулжа, мэргэжэл[…] дээшэлүүлжэ байха[…] семинарнуудай, кружо[…] мэри һайжардаг, хүнү[…] шудалха, политическэ […] үзэхэ дуратай болгодо[…] байдал харуулба. Хэш[…] нирхолтойгоор үнгэргэ[…] до, хүнүүд һуралса[…] гүй, хүнүүдэй ерээгүй[…] таһалдаха ушар боло[…]

Манай политическэ […] кабинедтэ дутагдал о[…] болоо һаа, буруу. Бэе[…] ралсалдаг хүнүүдтэй у[…] хүдэлэгдэнэгүй, лекци, […] үсөөноор үнгэргэгдэнэ.

Семинарай болоходо, […] нүүд бултадаа эдэбхи[…] дадаг болоодүй, зари[…] нуудай хэшээлнүүдэ[…] байрань муушаг. Зари[…] бель муутай, ном-учеб[…] талдана. Эдэ бүтэд[…] хэмжээнүүдые абажа […] Коммунистнуудай һура[…] һайжаруулха хүсэлэн[…]

Г. Ч[…]
Улаан-Үдын […]
заводой парткомой […]
гэгээрэлэй кабине[…]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **пропагандист Л. П. Б[…] тэлбэрилдэг марксиз[…] 1-дэхи жэлэй һургуу[…] боложо байна.**

А. ПОПОВСК[…]

ПАРТИИН ЭТИГЭМЖЭТЭ

Винницкэ областиин XXIII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүн Василий Кавунтай түрүүшынхеэ Москвада уулзаа һэм.

Дундуурһаг аад, хүдэр бэетэй, дүүрэн шарайтай, сэлмэг, хурса нюдэтэй хүн бэлэй. Буржагархан үһэнэйнь залууһаа бууралтажа эхилһэнииинь гайхалтай байгаа һэн.

— Тантаяа хөөрэлдөө һаа, ехэл һайн байгаа. Теэд Верховно Соведэй сессиин һүүлээр дары бусахамнил даа: таряа хадалга эхилхэнь гээшэ. Манай Шляховая тосхондо ерээрэйт,—гэхэдээ даруу, зөөлэхэн дуутай хүн байһан.

Үглөөгүүр эртэ колхозой конторын гэшхүүр дээрэ гараад зогсообоб. Колхозой түрүүлэгшын орлогшо Григорий Кузик, партийна организациин секретарь Михаил Микулак гэгшэд тосхоной гудамжануудаар ябажа харахыемни дурадхаба. Эндэ городойхиһоошье дутуугүй гоё үйлсэнүүдтэй юм. Шулуутаар хүшамал үргэн ехэ галмай, соёлой хоёр дабхар байшан, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха ателье, хирпинсээр бариддаһан гоёхон коттедж эндэ бии. Үйлсэнүүдынь люмисцентнэ лаампануудаар гэрэлтүүлэгдэнэ. Шляховая тосхон тогтоһоор зуугаан зуу гаран жэл болобошье, эртэ урданай ямаршье тэмдэг үзэгдэнэгүй. Мүнөөнэй Шляховая тосхоной дүрэ зураг Монреальдахи «ЭКСПО-67» гэжэ выставкэ дээрэ совет хүдөө тосхоной шэнжые харуулха ёһоороол харуулаа.

Шляховая нютагайхид газар тараалангаа һайнаар эрхилнэ. Хайшан гээд баян ургаса абачабта? гэжэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдһөө, колхозниггуудһаа асууһан байгааб.

— Эндэ онсо юун байхаб даа. Колхозой түрүүлэгшэһээ эхилээд, механизатор хүрэтэрөө һайн һэшхэлээрээ ажалладаг зон гээшэ аабзабди,—гээд Кузик хөөрэбэ. —Алибаа юумэнэй түлөө хамтаараа харюусадагбди. Нэгэтэ свёкло тариһан газар дээрэмнай совка гэжэ хорхойнууд тараад, таримаыемнай ехээр гэмтээгээ һэн. Хэды шэнээн ургасын гэмтэһые тооложо гаргаад, зэмэтэйшүүлдэ тохобобди. Эндэ бригадир, мэргэжэлтэд, колхозой түрүүлэгшэньшье өөһэдынгөө хармаанһаа гаргажа түлэхэ баатай болоо һэн.

— Түрүүлэгшэтнай түлэлсөө гэнээтэ?

— Түлэлсэнгүй яаха һэм. Бүхы хэрэг ажалаймнай түрүү толгойнь ха юм.

Кавуниие түбшэн хүн гэжэ урданшье дуулаһан байгааб. Эндэ ерэхэлээрээ тэрэ һанални бүри ехээр батажаа. Дүршэл ехэтэй, экономико һайн мэдэдэг хүн.

...Үдэшэ конторо соо Василий Михайловичтай уулзабабди. Тэрээнтэй хөөрэлдэхэ һанаатай һуутарни, колхозниггууд һубарилдаһаар орожо ерэбэ. Тэдэнь ямаршье асуудалаар түрүүлэгшэтэеэ хөөрэлдөөд гарадаг заншалтай юм байна.

Колхозой тээрмэдэ татагдаһан гурилаар барихада шанар муутай хилээмэн болоно гэжэ байгаад, хүдөөгэй пекарнида хүдэлдэг нэгэ эхэнэрэй Василий Михайловичта хэлэһэниинь һанандамни оробо. Энэ асуудал хаража үзүүжэб гэжэ түрүүлэгшэ найдуулаад, үдэшэндөө тээрмэдэ ошожо, нэгэ амһарта гурил абаад, үглөөгүүр болотор хилээмэ баряад байхыень хэдэн эхэнэрнүүдтэ хубаажа үгөө һэн ха. Тиихэдэнь эрхим шанартай хилээмэн болоһон байгаа. Энээнэй һүүлээр түрүүлэгшэ «хүйтэн дрожжо эһээбэридэ хэхэдэш муу шанартай хилээмэн болоно» гэжэ үнөөхи шууяһан эхэнэрые торгоһон юм...

Эндэ ерэжэ хараһан, үзэһэн тухай, Кавунай хүтэлбэрилхы бэрхэ шадабари тухай һайса досоогоо бодобоб. Өөр тухайдаа Кавунай намда хөөрэһэниинь энэ асуудалдамни яһала дүүрэн харюу боложо үгэбэ.

— Дайнай һүүлээрхи хүшэр хүндэ жэлнүүдые хэзээдэшье мартагшагүйб,—гэжэ Кавун хөөрэнэ.—Эсэгэмни хүндөөр шархатаад, гэртээ бусажа ерээ һэн. Жэл тухай түрүүлэгшээр хүдэлөөд байхадаа, хүлһөө буужа, хоёр һугадаа таяг туладаг болоһон юм. Дүршэл шадабаряараа юм. Одоол тиихэдэ эсэгымни һургаал хэрэгтэй болоо һэн: сэбхишэнаар хүдэлжэ байгаад, хүдөө ажахын болон багшанарай институдуудые нэгэн доро дүүргэһэн хүм.

Институдай һүүлээр нэгэ колхоздо агрономоор ажаллахадаа, түрүүлэгшэтэеэ таарабагүйбди. Эндээ үлэжэ ажалла гэжэ байгаад тэрэнэй аргадабашье, ондоо тээ хүдэлмэридэ орохоёо ошохо дээрээ:

— Зоримгой бэрхээр ажахыгаа хүтэлдэг дээрэһээнь лэ түтүрүүлэгшэеэ хүндэлдэг гээшэбди,—гэжэ урдань Буденныйн моторито сэрэгшэдэй нэгэн ябаһан Д. Бурдейный намда хөөрэбэ.

...Василий Михайловичай кабинет соо орой болотор һуушаһан байбабди.

— Тоог дээрэ, гаражуудта ошожо хараад ерээ,—гээд түрүүлэгшэ дурадхаба.

Тоог дээрэнь электрын дэнгүүд носоогдонхой, угаа һаруулхан. Ашаатай машинанууд удаа дараа һубарилдан ерэнэ. Газарай хүрьһэнэй, талха, тарянай үнэрөөр анхилна. Удаань гаражай улаан буланда ороходоо, түрүүлэгшэ—правительствын гэшүүн ажалаа дүүргэһэн жолоошодой хоорондо шатарай «тулалдаан» боложо эхилээ һэн...

эрдэм мэдэсээрээш агроном хүн байгаа. Тарян ажалда ехэ дуратай һэн. Һүүлдэнь ном дэбтэртэ дурладаг болоһон юм. Мүнтэ гамнангүй ном һудар худалдажа абадаг байгаабди. Бидэниие багаһаамнай хойшоо номдо дуратайгаар һургаа. Керосинаар дуталдадаг байһан дээрэһээ, эхэмнай носоотой байһан дэн унтараажархиха. Тиихэдэнь абамнай һөөргэнь носоохо. Баһа бидэниие ажалда һургадаг байгаа. Хүйтэндэ түрэһэн, үлэһэн туладаа хажуур барижа, үбһэ, талха һурилжа, хажуураа дабтажа һурахые заагша һэн.

Долоон үхибүүдтэй, алибаа юумээр дуталдадаг байгаашье һаа, намайе хүдөө ажахын институтда һурахыемни эльгээһэн юм.

— Намда һургаал үгэһэнтнай һайн даа,—гэбэб.

— Ямар һургаалай түлөө?

— Тандал адли бэшэ байхын түлөө,—гэжэ харюусаа һэм.

Түлэг лэ зун боложо байхада, районһоо ерэһэн түлөөлэгшэд хүршэ колхозой түрүүлэгшэ болохые (Шляховая тосхондо ерэхэһээ бүри түрүүн) дурадхаад һалахагүйдэнь, арсажа ядаа бэлэйб...

Тэрэ тосхонойхид энэ хүбүүе дэмжэһэн, найдаһандаа алдуу хээгүй. Мүнөө тэрэнь алдар суутай, иимэ бэрхэ түрүүлэгшэ болотороо ургаа ха юм.

...Одо мүшэд һэмээх[…] нилдэнэ. Сөөрэм соо […] «шолд» гүүлэнэ. Алас […] да зүгтэхи улаангирүү[…] огторгойн хаяа улай[…] хэдэ конторо соо хүнү[…] гаралсаха абяан арай […] шэхэндэ дуулдана. Энэ […] минии танилнууд […] Бурдейный, Коновка, […] Аргатюк гэгшэдые тан[…]

— Мүнөө жэлдэ ургас[…] хань ха.

— Дүрбэ миллион[…] түхэригэй олзо оруулх[…] экономистнууд тоолоно.

— Кавун СССР-эй […] Соведэй Президиумэй […] Москва ошобо,—гэлдэ[…]

Тэдээнтэй зэргэлээд […] баб. Эдэ үбгэд тамхил[…] тарян тухай, шэнэ һо[…] түрүүлэгшэ тухайгаа х[…]

— Михайлыч тухай […] жыемнай мэдэхээ һан[…] гээд, маряагүйхэн бэет[…] новка урдаһаамни асу[…] ховно Соведтэ, партии[…] на Көмитедтэ манай х[…] колхозниггуудайнгаа […] хай хөөрэхэнь гээшэл […]

Тиимэһээ Кавун му[…] ховая тосхондохи пар[…] гэмжэтэн гэжэ тоолохо[…]

Анатолий ШАПО[…]

Репортаж

САГААН ҺАРЫН ҺАЙНДЭР

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: харабтар хүрин папаха үмдэһэн, далабша ...аһан совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ А. Д. Гармаевые ха... буряад арадай түрүүшын революционернүүд Цыремпил ...ровай, Павел Балтахиновай дүлэтэ һайхан образ заатагүй һа... ...байхат.

...ЯАД АРАДАЙ ёһо зан... ...та һайндэрнүүд онсо өөрын ... байдаг. Тэдээн сооһоо ...а тэгүүлһэн удхатай зүйл... ...нь орхингүй, совет хүнүү... ...дал байдалда тааруулан ...мдэглэхэ ёһо гурим мү... ...н дэлгэржэ байна. Хяаг... ...агай Ехэ-Нугын совхозой ...ршэд хоёрдохи жэлээ, ...гсаатанай урдань һайн... ...сагаалгание мүнөө үеын ... тааруулан тэмдэглэхые ... Ушар тиимэһээ тус сов... ...делени, бригада, гүүртэ ...аранууднаа хүдэлмэри... ...рнин 30-най үдэр олоо... ...раад, ехэ найр зугаа хэ... ...ндаа хүхилдэнэ.

...ган гээшэмнай мүнөө үеын ... бэрхэ хонишод, мал... ...он механизаторнуудай ... болохо ёһоороо болоно ...л соо хэһэн ажалайнгаа ...е бүридхэжэ дүүргээшье ...л энэ үедэ түл угтажа ту... , сагаан эдеэнэйнгээ дээжэ... ...рхан байжа амсаха ушар... ...ю бшуу.

... 12 час... Совхозой түб ...хэ-Нуга нютагай тэгэн ...н зон олоороо сутларан... ...уулиин наһанай үхибүүд... ...эд, үндэр наһатай үбгэд, ...хүртэрөө бултаараан һайн... ...р хубсаланхай. Ажалша ...дэлмэришэд ажал хэрэг, ... тухайдаа хөөрэлдэнэ, һо... ...н хэлсээд туршана.

...оной хүлгэжэ, хүхилдэжэ ...эдэ Ехэ-Нугын дунда һур... ...һээ барабанай абяан һү... ... дуулдаад, совхозойнгоо ...лые магтаһан транспа... ...ые, мүн тэдэнэй портре... ...бариһан һурагшад нэгэ ... алхалһаар гаража ерэнэ. ...гаалганаа тад ондоогоор, ...ургэлэй гуримаар, бур... ...барал хайра гуйха жэ... ...эр үнгэргэдэг байһан үн... ...тай үбгэд, хүгшэд аляа ...ша, гушанараа харахадаа ...үй хүхинэ, зүрхэ сэдьхэ... ...лэнэ.

...НТА ЗАСАГАЙ хархис ...хай аашые тэсэжэ гара... ...айшуул эрхэ сүлөөтэ ...дуудай хани халуун бү... ...на тэнюун түбхинэжэ, ...ргуулида булта һуража, ...э улам дээшэлүүлжэ ...бүүд, басагадаа, аша, ...а харахадаа хүхихэ ёһоо... ...нэ бшуу.

...оной дундуур үнгэрһэн ...дай парад улам саашална, ... абяаншье арай соносто... ... энэ үедэ хээр мори ... хүхюу солгёоноор дуу...

...ынһаа зайлагты, тала ... Түрүүшүүлэй автопоезд ... ябана! Манай совхоздо ... шалгарһан хүнүүд олон ...! — гэжэ сугларагшадта ...

...р хүрин папаха үмдэ... ... хонин далабша хиис... ... зориг ехэтэй энэ хүниие ...шэртэхэдэ, Агууехэ Ок... ... социалис революциин ...мдэг үнэхөөрөөшье һа... ... байна. Сагаан һарын ...тухай эдэбхидтэй хөөрэл... ...лдэжэ хэлээ бэлэй:

...ршье парад өөрын хү... ...эгшэдтэй байдаг шуу. ...рын хубсаһатай хүниие ...най һонигүй байгаа. ... бурияд арадай түрүү... ...волюционернүүд Цыремпил ...вай, Павел Балтахиновай, ...дай дүлэтэ һайхан обра... ...үн зоной урда мүнхэлэн ... тула тиигэжэ түхеэрээ...

...да. Революционернүүдэй ...ые, абари зангыень бо... дотоор элирүүлхые хүсэһэн тус совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ А. Д. Гармаевые харахада, гансашье манай буряад арадай гүрүү үзэл бодолтой хүбүүд, басагад сэдьхэл ухаандамнай хадуутдана бэшэ, харин эрхэ сүлөөгэй түлөө баатарлигаар наһа бараһан элитэ революционернүүд И. В. Бабушкинай, В. М. Серовой, Сергей Лазогой, Нестер Каландаришвилиин дүлэтэ һайхан образууд яахын аргагүйгөөр һанагдаха юм.

Уданшьегүй бүлэг машинанууд хойно хойноһоо һубарилдаһаар гараба. Совхозой ажалша бэрхэ хонишод, һаалишад, таряашад хүнүүдэй урдуур үнгэрнэ. Үдэр бүхэндэ хэжэ байһан ажалтнай бүгэдэ зоной омогорхол, үльгэр жэшээ болон мандаха. Танай аша туһаар сагаан эдеэн дэлбэржэ, нарай хурьгад улам олошоржо, тобир өөдэргэнөөр түлжүүлэгдэжэ байна бшуу. «1968 ондо 15000 сагаалганай үедэ дасан тээшэ харгылхаа огто болёод, энэ ёһо заншалта һайндэрөө маанадтайгаа сугтаа үнгэргэнэ. «Үе саг хубилаа, ажабайдалшье һайжараа бшуу. Мүнөө сагта дасан ошожо байхань эшхэбтэр ха юм» гэжэ олонхи үбгэд, хүгшэд хэлсэдэг болоо. Үнэхөөрөөшье тон зүб хэлсэнэ,— гэжэ тэдэнэр мэдүүлнэ.

«Урданай байдал ула болоо. мүнөөнэй байдал зула болоо» гээд буряад арадай дунда анханда хэлсэгшэ һэмнай. Гэбэшье имагтал урагшаа эрмэлзэһэн, һайн һайхан удхатай ёһо заншалайнгаа зарим зүйлнүүдые орхингүй, Ехэ-Нугын совхозойхидол адляар хүгжөөжэ, мүнөө үеын эрилтэдэ тааруулан тэмдэглэжэ байдаг ажахынууд манай республика дотор бии.

Үльгэрэй баатарнууд шэнгеэр хубсалһан, дайшалхы зэбсэгтэй баатарнууд Байгал далай түрүүтэй хатарган ерэбэд. Солгёо дошхон моридой саһа шэдэлүүлэн хатархада:

«...Гушан гурбан дабаае
Дамжан ябажа ерэбэ.
Арбан сагаан дабаае
Алхан ябажа ерэбэ...» — гэжэ үльгэрэй аялгаар домоглохо дуран заатагүй хүрэхэ юм.

Ори гансахан басагаяа Енисейдэ буляалгабашье, Байгал далай мүнөө сухалдаангүй, аали номгон, алтан хашарһата долгинуудаа намдуу зохидоор эрье тээшэнь тууха юм. Байра дээрээ дэбхэншээжэ байһан моринойнгоо толгойе хинсайтарнь татаад, һарабшалан байжа алас холые хаймадан шэртэнэ. Баруунай хүбүүндэ басагала хадамда үгөөд байхадаа үбгэн Байгал:

«...Хойшо-саашадаа болоходоо,
Хори Буряадтай зүбшэжэ,
Агуу Россида ороходоо,
Абарал-түшэгтэнь дохиходоо,
Ангарай эрьеэр зубшажа,
Домог үльгэрэй энэ замаар
Дугшуулалайбди бардамаар...»
— гэжэ холын тэрэ доодо үеынхидэй, имагтал мүнөө үеын буряад

Баатарнуудай рольнуудые гүйсэдхэһэн совхозой связист Алексей Жигжитов комбайнер Николай Намдаков хоёр эмээлнүүд дээрээ няалдаһан шэнги нам зохидоор һуунхай. Солгёо моридынь собхоролдон ябажа хатарнад.

— Хархис хара хүсэнтэй үсэд шангаар тэмсэһэн аха дүү ород арадай гурбан баатар сагаалгандамнай айлшаар буухань,— гэжэ үбгэн Байгалай хэлэхэтэй хамта, хүдэр гурбан баатарнууд зоной дундуур хатарган гараад, тээ саанахана байһан хара хүсэнтэй тэмсэжэ эхилбэ. Хара хүсэн годирон гүйнэ, хүлнүүд дээрээ тогтохын аргагүй шанга шуурга һалхи шэдэлүүлэн шуухирна. Тиигэбэшье түмэр хуягаа, жадаяа, аржагар мунсаяа шадамараар хэрэглэн байжа тэмсэһэн гурбан ород баатар дайгаа даража, даагаа һүүлдэнэ. Үбгэн Байгал аха дүү ород арадай хүдэр гурбан баатарай илалтые буряад арадай үмэнэһөө амаршалаад, саашадаа хэтэ мүнхэдөө хамта эбтэй эетэй бүлэ зангаараа ажаһуухые, хамтынгаа дайсаниие хамтааран сохихые уряална.

Үльгэр домогто хэлсүүлэгшэ гурбан ород баатарай рольнуудые Ехэ-Нугын дунда һургуулиин багшанар Г. С. Шагжиев, А. Д. Шарапов, Н. Г. Цыренжэпов гэгшэд, мүн хара хүсэнэй ролиие совхозой агроном С. Б. Цыбикдоржиев бэлиг шадабаритайгаар гүйсэдхөөд, бултанай һайшаалда хүртэһэн байна.

Буряад арад анханһаа хойшо морин спортдо дуратай байһан һааб даа. Сур харбаанай, сагаалганайшье үедэ моридоо хатарга-

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряад арадай мэдээжэ үльгэрнүүдтэ хэлсүүлдэг баатарнууд байлдаанһаа бусаба.

центнер һү, 4300 центнер мяха, 460 центнер нооһо абахабди, 845 тугал, 5770 хурьга, 1600 поршоонхонуудые түлжүүлэн томо болгохобди» гэһэн социалис уялгыетнай уншан харахадаа, үнэхөөрөөшье эсэхые мэдэнгүй хүдэлжэ, абаһан уялгаяа дүүргэхэ байһандатнай хүн бүхэн үнэн зүрхэнһөө этигэнэ.

АВТОПОЕЗД зогсоод, түрүүшүүл машина сооһоо һубарилдан гарана. Совхозой директор А. А. Никитин сугларагшадые мялшадай һайндэрөөр — сагаалганаар амаршалаад, үнгэрһэн жэлэйнгээ дүнгүүд, мүн ажал хүдэлмэриингөө саашанхи хараа түсэб тухай богонихоноор хэлэһэнэй удаа, ажалдаа шалгарһан түрүүшүүлдэ чемпионой лентэнүүдые зүүлгэбэ. Үнгэрһэн 1967 оной чемпионой лентэдэ хүртэһэн тугалшан П. Б. Лхажапова, ахалагша хонишон Б. А. Аюшеев, һаалишан Ц. Д. Гармаева гэгшэдтэй хөөрэлдэхэдэ:

— Бидэнэр шэнги түрүүшүүл манай совхоздо яһала олон байха. Юрэдөө гайхамаар, сошордомоор юумэн үгы шахуу аабза. Бидэ энэ сагаалганаа урдынхиһаа тад ондоогоор, имагтал мүнөө үеын хүнүүдэй эрилтэдэ тааруулан, хоёрдохи жэлээ үнгэргэжэ байнабди. Бидэнэй һанахада, яһала аятай зохид һайндэр гээшэл даа. Харич республикымнай бусад аймагуудта, ажахынуудта сагаалган инмэрхүүгээр үнгэргэгдэнэ гээшэ гү, али мүнөө болотор хуушанайхлараа үнгэргэнэ гү? Харин манай совхозой үндэр наһатай үбгэд, хүгшэд арадай хуби заяан тухай сэдьхэжэшье магад.

ҮБГЭН БАЙГАЛ (тэрэнэй ролиие совхозой парткомой секретарь Э. Б. Ранжуров гүйсэдхөө) Енисей гэжэ хүрьгэн хүбүүгээ, Агуу гоохон Ангар дүүхэй басагаа мүнөө инаглан хараха юм. Үбгэн Байгал, Ангар дүүхэй, Енисей гурбанай сэлмэг һайхан шарайе, зориг эрмэлзэлээр соробхилһон эелдэр зөөлэн харасыень адаглан шэртэхэдэ, буряад арадай үльгэрнүүдэй гол хүсэл бэелүүлэгдэжэ, совет арадуудай хани халуун бүлэ соо энхэ тэнюун, золтой, жаргалай түбхинэжэ байһанай үльгэр болоно.

Совхозой ахалагша хонишон Виктор Ганжуров хонишон Александра Токтохоева хоёр үльгэр домогто дурдуулагша Енисейн, Агуу гоохон Ангар дүүхэйн рольнуудые бодотоор харуулхын гула ехэ оролдолго гаргаһан, ажаллажа байгаад үдэр бүхэндэ репетицидэ ябаһан байха.

Суута үльгэрэй баатарнууд Абай-Гэсэр Аламжа Мэргэн хоёрой нэгэл тиимэ һүрөөтэйгөөр хатарган ерэхэдэнь, хүн зон гансата амяа дараад, шэмээгүй болоодхибо.

— Баатарнуудай хорото дайсанаа даража, даагаа һүүлдэжэ бусаба даа. Эрхэ сүлөөтэ байдал мандаха болтогой! — гэжэ үбгэн Байгалай хүн зондо хандан мэдүүлхэдэ, хүнүүд һонюушархан энеэлдэхэ юм.

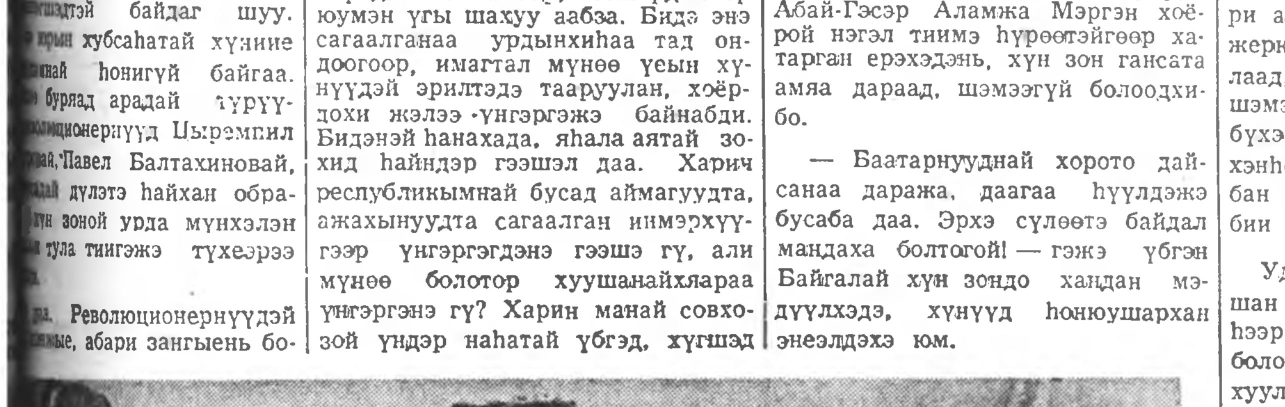
ха, гүйлгэхэ, түрүүлжэ ерэһэн хүндэнь соло дуудаха заншалтай байһан юм. Харин тэрэ һайхан заншалынь орхигдоогүй, улам саашадаа үргэлжэлүүлэгдэнэ. Тиимэһээ сугларһан ажалшад моридой хатархые һонирхоч хараа. Хээр морёор түрүүлжэ ерэһэн шофёр Петр Бухоловые атаарханги харахадаа, мүн үбгэн Байгалай соло дуудажа байхые шагнахадаа омогорхохо, бахархаха ушартай бологдоно. Машинаар, морёоршье харайлгажа шадаха ажалша бэрхэ шофёрто үбгэн Байгал соло дуудахадаа, нэн түрүүн совхозойнгоо түрүүшүүлые магтан дуулана. Саашадаа «буруумнай булшантай, даагамнай далантай байглэ» гэжэ юрөөнэ. Зүб даа. Ажалша бэрхэ хүбүүд, басагадтаа найдахадаа аба, эжынэрнай ингэжэ юрөөдэг шуу.

СОВХОЗОЙ КЛУБ мүн баһа һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй. Тэгэн дундань сагаалганай ёлко (буряад ёлко гээд хэлээ бэлэй) тодхогдонхой. Тусхай хасуури асаржа һуулгаагүй, харин этажеркэдэ адлирхуу юумэ дархалаад, тэрэнээ сагаан бүдөөр гоёон шэмэглэһэн байна. Тэрэнэйнь таг бүхэндэ сагаан эдеэнэй дээжэ бүхэнһөө бултадаа бии. Мүн арьбан даланшье, һээр, төөлэйшье бии даа.

Удаань совхозой түрүүшүүлдэ шан барюулагдаба. Һүүлээрнь һээр шаалга, шагай харбалган боложо, бултаниие ехэтэ һонирхуулба.

Удаань духовой оркестрэй ирагуу дорюун хүгжэм доро орой һүни болотор ёохор нааданай дуун замхангүй нээрээ.

М. ОСОДОЕВ,
манай тусхай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): үнгэрһэн 1967 оной чемпионой нэрэдэ хүртэһэн совхозой түрүү ...н П. Б. Лхажапова, ахалагша хонишон Б. А. Аюшеев, һаалишан Ц. Д. Гармаева гэгшэд ...

Ф. СОРОКИНОЙ фотонууд.

БАРИЛГЫН ТАЛМАЙ ДЭЭРЭ

Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой барилгын талмай дээгүүр ехэ барилга хэгдэжэ байна. Табан жэлэй туршада модо болбосоруулгын цех, лабораторно-техническэ байшан, столово, хамтын байра, тус бүридөө 80—80 байратай табан дабхар хоёр байшан Сүхэ-Баатарай, Борсоевой нэрэмжэтэ гудамжануудта бодхоогдохо юм.

Мүнөө 7-дохи СМУ-гай барилгашад заводой шэнэ цехүүдые байгша ондо ашаглалгада оруулхаар хараална. Эндэ В. К. Мосеевэй даадаг бригада илангаяа һайнаар хүдэлнэ. Тус бригада халаанайнгаа даалгабари хододоо 120—130 процент дүүргэнэ.

Д. БАЛДАНОВ.

50 ЖЭЛ

БОРОДИНОГОЙ ТАЛАДА

Һаяшаг Бородиногой талаар ябажа үзөөб. Үглөөгүүр бүрэгбараг байгаа. Газар дайдаар бүтүү манан тунаһхай. Бородинодо һаяхан болоһон тулалдаанай утаан баглайжа байһан мэтээр үзэгдэбэ.

Мананай сайбар ухаа тооһые һалхин гэнтэ үлеэжэ, наранай элшэ туягай һэтэ нэбтэ харбахада, ганга жалгануудаар, гол горхоодоор хээлэгдэһэн, зурууд бүлэг тужануудаар хүреэлэгдэһэн жэгдэ тала харагдаба. Горки, Бородино, Семеновское, Шевардино тосхонууд элихэнээр харагдажа эхилбэ. 1812 оной түүхэтэ тулалдаанай баатарнуудта бодхоогдоһон хүшөөнүүд эндэ тэндэ тобойлдоно. Фельдмаршал Кутузовай гаража, ородой полкнуудые ударидан жолоодоһон добуун шадар түмэр-бетон дот харагдана. Тэрэнь баруун тээшээ хараһан шагаабаритай. 1941 оной намар фашис дээрмэшэд эндэһээ Бородиногой тала дээгүүр гаража, Москва тээшэ дабшаһан юм. Семеновское тосхоной хажуугаар баһал тиимэ түхеэрэлгэнүүд, окопуул бии.

Бородиногой талаар экскурсантнууд ходо ябадаг. Тэдэнэй дунда хари гүрэнүүдэй аяншалагшад олон байдаг. Нютаг дайдадань добтолон ороһон хариин булимтарагшадые Россиин хүбүүдэй хоёр дахин һамна сохиһон газарта ошожо үзэхэдэ һонин шуу.

Бородинодохи 1812 оной тулалдаанда француз арми 60 мянга шахуу солдадууд, офицернүүдээ, 44 генералаа алдаһан юм гэжэ түүхэшэд бэшэнэ. Эды олон французууд юунэй түлөө хосорооб даа. Ородой арми энэ байлдаанһаа илажа гараһан. Бородинодохи тулалдаан ород арадай зоригые бадаруулан, булимтарагшадта эсэргүү тэмсэлдэ жагсаан бодхоогоо бэлэй.

Фашис һүрэг дээрмэшэд 1941 ондо Бородиногой оршондо үй түмэн хүнүүдээ алдабашье, хорото зорилгоёо хүсэлдүүлжэ шадаагүй.

Гитлеровскэ сэрэгүүдэй добтолгые һаатуулха бэрхэтэйшэг байгаа һэн,—гэжэ отставкада гараһан полковник, Василий Чевгус 1941 ониие дурдан хөөрэнэ. Шевардинодохи бэхижүүлгэ шадар тэрээнтэй уулзаабди. Һүүлэй дайнда 154-дэхи полкын, гаубична артиллерийскэ полкын командир ябаһан юм. Мүнөө, 26 жэлэй үнгэрһэн хойно, полковнигой хажууда тэрэнэй хани нүхэд (штатскашье, сэрэгэйшье хуосаһатай хүнүүд) дахяад сугларба. Эдэнэр бултадаа шахуу энэ талые хамгаалһан, улаан тугта 32-дохи буудалгын дивизиин солото сэрэгшэд. Эдэнэр үнгэрһэн сагаа һананад, экскурсида ерэһэн хүнүүд эдэнэй хөөрэхыень шагнана.

1941 оной намар энэ гүбээ дээрэһээ, гранит шулуун хүшөөнүүдһээ бухы түүхэнь маанад тээшэ хараһан мэтэ байгаа бэлэй гэжэ Василий Чевгус сэдьхэлээ хүдэлгэнгеэр хөөрэнэ. Эндэ үхэтэрөө тулалдаһан, Москвагаа хамгаалхые манда захиһан элинсэг хулинсагуудаймнай захя дуулдаһан мэтэ болоо бэлэй.

32-дохи дивизи Алас-Дурнаһаа Москва шадар ерээд байгаа. 10 мянгаад километр зам гаталжа ерэһэн тэрэнэй полкнууд инженерно талаараа хамгаалхы түгэс бэлэдхэлтэй болоодүй газарта жагсаа һэн. Бэлэдхэл хэхэ сагшье бага байгаа. Гитлерэйхидэй арми тэрэ үеэр Смоленскын зүүн тээхи фронтын линиие һэтэлэн ороһон юм. Танкнуудаар, буу зэбсэгээр, самолёдуудаар хангагдаһан дайсанай ехэ хүсэн Москва тээшэ дугташан дабшажа ябаа.

Октябриин 13-най үглөөгүүр үсэд шанга бомболольгын һүүлээр, фашистнууд добтолжо ороһон юм. Тэдэнэй танкнууд люгүүдээ нээгээд, шоссе дээгүүр хоёр үеэр зэргэлэн дабшаа. Гитлеровскэ генералнууд һүрэг олон танкнуудаараа Москвае хамгаалагшадай һүр дараха, зоригые хухалха бэзэбли гэжэ һанаһан байгаа.

32-дохи дивизиин артиллеристнүүд ехээр тэбдээгүй. Үндэр ганга эрьетэй гүнзэгы хонхор руу фашис танкнуудай орохыень хүлеэтээд байһан юм. Уланшьегүй буунууд нээржэ эхилээ. Түрүүшын танк зогсоод, хажуудахи машинань утаагаар бүрхөөгдэшоо. Үшөө дүрбэн фашис танкда гал аһаад, хагшалаан болобо. Фашистнууд гэдэргээ дары сухарижа эхилээ һэн.

Тиихэдэ арбаад фашис самолёдууд агаарта өөдэ һөөргөө һүндэлжэ, бомбын тэһэрэлгэһээ газар дорьбон доһолжо байгаа бэлэй.

Бородино тосхон тээшэ дайсанай добтолжо захаһтар дүүгай болоод байһан манай совет пушканууд, пулемёдууд дахинаа һүрөөтэйгөөр буудажа эхилээ. Фашистнууд баһал гэдэргээ намнуулаа бэлэй.

Бомбодолго, добтолго, дахяад бомбодолго, дахяад добтолго... 32-дохи дивизиин сэрэгшэд хэлбэришэгүй хатуу зоригтойгоор тулалдан, дайсанай добтолгые гэдэргэ сохижо, хамгаалга хулаэнь һөөргэдэн добтолбо.

Абиртаһан дайсан үглөөдэрынь бүри олон танкнуудые табижа, дабхар хүсэтэйгөөр добтолоод туршаа. Совет дивизиин зарим подразделенинүүд олон хүнөө алдабашье, байлдажа байһан газараа орхёогүй.

Бородиногой баатарнуудта табигдаһан хүшөөнүүдэй оршондо баһал домогто ушарал болоһон юм. Үни сагта Кутузовай дай удариһан добуунай хажууда, Виктор Полосухин гэжэ полковнигой 32-дохи дивизиин адаглалгын пункт байһан. Октябриин 16-да бүлэг фашис танкнууд эндэхи обороные һэтэ сохин, Бородиногой тала руу дугташаа. Тэдэ бузарнууд манай дивизиин командирай НП-дэ туласа орожо ерээ бэлэй. Хэдыхэн минутын үнгэрхэдэ хосорогдохонь гэжэ һанахаар болоод байгаа. Полосухин ехэ нахамаар, доро зүрхэтэйгөөр сэрэгүүдээ залан ударидаа гэжэ НП-дэ байһан офицернүүд хожомынь хөөрөө һэн. Ехэ буугай абяан гэнтэ нэршоо. Фашис танкнуудые дүтэлүүлээд, совет пушканууд буудажа оробо. Дайсанай зарим машинануудай оройнь хуяг хүндэ һомондо тудагдажа таһара һүрэһэн юм. Артиллеристнүүд һомонойнгоо дуунһатар буудалдажа, танкнуудай добтолго таһалдуулагдаа бэлэй.

Таһалгаряагүй тулалдаһан зургаадахи хоног Бородиное хамгаалгын эгээл хүндэ сүүлхэ болоо һэн гэжэ 32-дохи дивизиин полковник Вахрушев хөөрэнэ. Семеновское тосхон тээшэ дайсанай 30-аад танк гансата добтолоо. Капитан Зеленовой ударидадаг артиллерийскэ дивизион дайсанай харгые хааһан юм. Эдэнэй пушканууд 1812 ондо суута Раевскиин батарейн байһан газарта тодхогдоо. Манай артиллеристнүүд үбгэ эсэгэнэртээл адли шэн зоригтойгоор тулалдаа.

Улаан тугта 32-дохи дивизи ехэ гаэлтэ хоролтодо оробошье, Москва тээшэ фашистнуудай дабшаха харгые хааһан байна.

Бородиногой таладахи Кутузовай памятнигай хажууда 1941 ондо унаһан солдадуудай памятник бии. Эдэнэй дэргэдэ шэнэхэн сэсэгүүд ходо табяатай байдаг.

Фашис дээрмэшэдые һамна бута сохижо, гайхамшаг габьяа гаргаһан совет баатарнууд тухай дурасхаалые үнэн хүн бүхэн ой бодолдоо нангинаар хадагалан һанажа ябадаг.

Николай ШМЕЛЕВ.
(АПН).

ЭЛЕКТРЫН ГЭРЭЛ ЯЛАРНА

1966 ондо совет хүдөө ажахы хорин гурба миллиард киловатт-час үлүүтэй электрын элшэ хүсэ ашаглаһан байна.

50 жэлэй урда тээ хаанта Россин хүдөөгэй бүхы тосхонууд оройдоол миллион бага үлүүтэй киловатт-час абадаг байһан.

1931 ондо Советскэ правительствын шиидхэбэреэр хүдөө ажахые электрижүүлхэ бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлгын институт байгуулагдаһан юм.

Хэблэлэй һониной агентство институдай һүүлэй жэлнүүдтэ бүтээһэн ажал тухай статья уншагшадай анхаралда табина.

Электрын хүсэн хүдөөдэ дүрбэн зуу гаран элдэб янзын ажал бүтээдэг гол хүсэн болонхой. Зарим һуурин газарнууд электрын элшэ хүсөөр хангагдаһаараа бишыхан промышленна предприятинуудһаа булюу: электрын хүсөөр оньһожоруулагдаһан һү һаалиин фермэ—үнсэдэй юрын дал бэшэ, харин багахан завод гэжэ һанахаар байдаг. Москва шадарай Котово тосхондо һүн яажа бэлдэгдэнэб гэжэ жэшээ болгон хараад үзэе. Энэ фермэдэ поточно лини тодхогдоо: һаагдаһан һүн хэдэн аппарат соогуур гаража буйлуулагдадаг, тоһолигойнгоо талаар адли нормоло оруулагдадаг, пастеризацида ородог, һэрюусүүлэгдэдэг, тиигээд һүүлэй һүүлдэ бэлэн пакет болоод гарадаг. Ингэжэ Москва үдэр бүри зургаа мянган пакет һү энэ фермэһээ абаашана. Фермэдэ һү болбосоруулгын ганса поточно лини бэшэ, мүн тэжээл бэлдэхэ, тараажа үгэхэ, шэбхэ шабааһа арилгаха, зөөхэ хүдэлмэри мүн лэ оньһожоруулагданхай. Гараар бүтээгдэдэг хүндэ ажалай эгээн бага байхые бодомжолжо, машинанууд табигдаа. Тиимэһээ эндэ центнер һү абахын тула дүрбэн хүн нэгэ час соо хүдэлдэг жэшээтэй.

1958 онһоо хойшо мал ажал электрын хүсөөр оньһожоруулхэ арга боломжонуудые шэнжэлжэ байнхай.

Ульяновска областиин «Старомайский» совхоздо автомадуудаар хангагдаһан фермэ байгуулагданхай. Тэрэниие шубуунай фабрика гэжэ ехэнхидээ нэрлэдэг. Нимэ индустриальна нэрэдэ хүртэхэл ёһоороо хүртөө. Энэ совхоздо шубуунай табан ехэ байра баригдажа, түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Тиимэһээ нэгэ байрыень нэгэл оператор хангана. Бүхы ажалынь автомадуудаар хэгдэнэ гэхэдэ болохо. Шубуушаниинь тэжээлтэ витаминуудые, каротин нэмээхэ, автомадуудта программна даабари зохёохо ажалтай. Вентиляторнууд, калорифернуудай туһаламжаар байра соонь нэгэл янзын микроклимат—тааруу температура, агаар тогтоогдоод, тахяануудай үндэгэлэлгэнь хараа байса нэмээ. Экэ фабрика мянган үндэгэ дальбараа болгохын тула 0,9 хүнэй үдэр гаргашална. Мүнөө хүдөө ажахыда ашаглагдадаг автомат, радиоэлектронико, кибернетикэ, тоололгын техникэ хангаха шэнэ машинанууд бэлдэгдэжэ байна. Энэмнай почтово үйлэдбэриин, индустриальна технологиин үндэһэ һуури дээрэ тогтоогдохо юм.

Оронэй зарим ажахынуудта тэжээл бэйлуулгаар зохёоһон заабаринууд хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, Москва шадарай «Останкино» совхозые абаад үзэе. Эндэ тэжээл бэлэдхэхэ, үгэхэ «КОС-24» гэжэ түхеэрэлгэ туршагдаад, олоор бүтээн гаргагдажа, гахай шахадаг олон фермэнүүдтэ удахагүй эльгээгдэхээ байна.

Эрдэм наука ургамалай, амитадай аймагай нюусануудые мэдэжэ, малай, ургамалай хүгжэлтэдэ электричествын хүсөөр сэхэ нүлөөлдэг болохые эрмэлзэнэ. Хүхэ ягаан туяа малай махабадай амидаралда нүлөөлдэг, үбшэлэлгэ үсөөрүүлдэг байһаникнь мэдээжэ. Теэд малай үбэлдөө энэ туяада багаар шаруулдаг дээрэһээнь, эритэмнэ гэдэг лаампануудаар шаража хүсэлдүүлхэ ушартай бологдоно.

Саашадаа ямар зорилго табигданаб гэхэдэ, ехэ хүсэтэй тогоор овощ болон үрэ жэмэсүүдые хатаадаг болохо, хүхэ ягаан туягаар шанаржуулха, электрическэ полиин туһаламжаар ороохо сортолон илгадаг болохо шухала.

Хүдөөдэ электричество хүсэд бүрин түгээхэ теоретическэ үндэһэ һуури табигдажа байнхай. Элдэб түхеэрэлгэнүүд, нөөсэ электростанцинууд, дамжуулагдадаг элшэ хүсэ автомадай аргаар тааруулга—эдэ бүгэдэ хүдөөдэхи энергетическэ түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэриие бүри найдамтай болгоно.

Таряалан дээрэ хэгдэдэг хүдэлмэриие электрын хүсөөр бүтээдэг болохо, шухала техническэ хэрэгсэлнүүдые зохёохо гээшэ институдай эрдэмтэдэй шиидхэхээр эрмэлзэжэ байгаа үшөө нэгэ зорилго болоно.

Хорёод онуудта түрүүшын электрическэ тракторнууд, комбайнууд туршагдаһан юм. Мүнөө шэнээр зохёогдожо байгаа электропитанитай, өөрөө ябадаг агрегадуудые теоретическэ, экономическа талаарнь тодорхойлон баримталха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Александр ГАНЕЛИН,
Тамара НОВИКОВА.
(АПН).

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

ИМЭ шэнэ байшан Улаан-Үдэ городоймнай худалдаа наймаанай томохон предприятинуудай нэгэн болоно. Городой зон тус магазинай нээгдэхые үнинһөө хойшо хүлеэдэг байһан. Одоол шэнэ магазимнай нээгдэжэ, арад зоной нюдэ хужарлуулба. Эндэ ороһон хүн дуратайл юумэеэ дууһыень шахуу абажа гараха.

Үргэлжэ шэл ханатай хоёр дабхар байшан зосоогоо уужам сэлюу, гэрэлтэй. Магазинай таһагууд шэнэ түхэлэй түхеэрэлгэтэй — зохид, гоё.

Хахадынь промышленна эд бараан эзэлнэ. Нүгөө хахадтань эдеэ хоолой зүйл наймаалха магазин, кафе оруулагданхай.

Промышленна эд бараанайнь магазин 9 таһагтай. Тэндэнь эрэшүүлэй, эхэнэрэй, үхибүүдэй хубсаһан, гутал, трикотаж, эд бүд, шаазан амһарта, галантерей, фото, радио, спортивна товар, телевизор, элдэб нааданхай гэхэ мэтэ наймаалагдана. Эдэ таһагууд магазинай нэгэдэхи, хоёрдохи дабхарнуудые эзэлнэ. Доодо дабхартань гутал, галантерей, радио, телевизор, хүгжэмэй инструмент, тэрэнэй хэрэгсэл, фотоаппарат, спортивна эд бараан, амһарта, хоёрдохи дабхартань — хубсаһа хунар, малгай, трикотаж, бүд бараан.

Байшангай доодо дабхарай нүгөө хахадтань ороходо, гастрономическа магазин. Тэндэ эдеэ хоолой зүйл наймаалагдана. Һаяхан нээгдэһэн энэ магазинда яблока, үгэрсэ, помидор гэхэ мэтэ хомор зүйлнүүд гаргагдаа.

Хоёрдохи дабхартань «Саян» столовын кафе. Столоводо ороһон хүнүүд ябуу эдеэлээд гараха. Тэндэ хүнүүдэй байгаадшье, һуугаадшье эдеэлхэ столнууд табяатай. Халуун эдеэн — пельмен, бууза, саламат, блины, котлетэ бэлдэгдэнэ. Мүн хүйтэншье хоол, ундаан бии.

ЭНЭ

ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ: Түбэй Азиие шэнжэлэгшэ. Наймаанай шэнэ газар. Нютаг нютагай һонин. Өөрөө ерэһэн „зөөлэн алтан". Зайгуул эрбис. Уран зураашын дэбтэрһээ.

ЭХЭНЭР АЯНШАЛАГША — ЭРДЭМТЭ

А. В. Потанинагай түрэһөөр 125 жэлэй ойдо

Түбэй Азида ород эхэнэрнүүдэй дундаһаа анха түрүүн аяншалһан эрдэмтэ Александра Викторовна Потанинагай гэрэлтэ дурасхаалые тэмдэглэн, 1956 оной февраль соо Хяагта хотодо хүшөө бодхоогдоо бэлэй. Энээниие скульптор А. Тимин бүтээһэн юм.

XIX зуун жэлэй хоёрдохи хахалта ородой аяншалагшад түбэй Азида ехэхэн шэнжэлэл хэһэн, шэнэ юумэнүүдые элирүүлһэн байна. Тэдэнэй дунда Григорий Николаевич Потанин онсо һуури эзэлнэ. Тэрээнтэй хамта һамганиинь — Александра Викторовна Потанина Дотор Азиин байгаали болон арад зоной ажаһуудалые шэнжэлхэ бүхы экспедици, аяншалгануудта хабаадаһан, хорин жэлэй турша дотор эрдэмтэ нүхэртөө туһалһан байха юм.

Потанинтан нэн түрүүн 1876 ондо Зайсан хотоһоо аяншалгаяа эхилһэн. Тиихэдээ Улюнгур болон Косогол хоёр нуурнуудай, Тану-Ола болон Тянь-Шань уулануудай хоорондохи орон нютагууд тухай географиин мэдээнүүдые суглуулха гол зорилго табяа бэлэй. Киргизэй султан Самерканай ажаһуудаг газарта, Даин-Гол нуурай эрье шадар экспедици түрүүшынгээ ажаглалта, тэмдэглэлнүүдые хэжэ дүүргээд, Кобдо тээшэ зорижо гараһан, монголшуудтай ород гүрэнэй худалдаа наймаа ямараар хэдэг тухай, мүн Кобдын ород, хитад хүн зоной ажабайдал тухай мэдээнүүдые суглуулаа. Хото доторхи ори гансахан театрай ажал ябуулгые Александра Викторовна илангаяа ехээр һонирхожо, «Театрай зүжэгүүд ба шажанай һайндэрнүүд» гэһэн очерк доторoo дэлгэрэнгыгээр бэшээ.

Потанинтанай хоёрдохи аяншалга 1879 оной апрель һара соо эхилээ. Тэдэнэр мүнөөнэй Тувын АССР-эй оршодог — Урянхайн хизаар хүрэжэ ошоо. Һүүлээрнь Александра Викторовна «Урянхайн газар нютагуудаар аяншалгаһаа» гэһэн нилээд һонирхолтой географо-этнографическа зохёол бүтээгээ.

Дурсагдаһан аяншалгануудые хэһэнэй удаа Потанинтан Эрхүү хотодо ажаһуугаа. Тэндэ түрүүшын үдэрһөө эхилээд лэ Александра Викторовна буряадуудай ажабайдалаар һонирхоһон юм. Олон жэлэй турша дотор шэнжэлэл хээ, хани нүхэдтэйшье болоо.

Потанинтан гурбадахи аяншалгаяа Хитадта үнгэргөө, широнгол угсаатанай ажаһуудаг Санчуанда үбэлжөө. Эндэ Александра Викторовна мүн лэ широнголнуудай хубсаһа хунар, ёһо заншал, һүзэг бэшэрхэл болон урлал тухай ехэхэн очерк бэшээ.

Хабарынь экспедици баруун хойто зүг шэглэжэ, элһэн Гоби болон Гобиин Алтай хадануудые дабажа, Хяагта хото хүрэжэ ерээ һэн. Тиихэдээ Григорий Николаевич ажал хүдэлмэриингөө үрэ дүнгүүд тухай хүн зондо толорхойгоор хөөрэжэ үгэһэн байхаһаа гадна, хотодо олониитын библиотекэ эмхидхэхэ тухай һанамжалаа һэн. Тэрэнь 1894 ондо нээгдээ.

Удаань эрдэмтэ Потанин экспедициингээ ажал хэрэгүүд тухай Петербургда, Географическа бүлгэмэй эрдэмтэдэй ехэ зүблөөн дээрэ элидхэл хэбэ. Һүүлээрнь нүхэртэеэ хамта Эрхүү хото бусажа ерээ. Эндэ Потанин Географическа бүлгэмэй Зүүн Сибирьтэхи таһагай зонхилогшоор һунгагдаа. Александра Викторовна буряадуудай ажаһуудалые шэнжэлхэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. «Буряадууд» гэһэн тэрээнэй этнографическа очерк ородой Географическа бүлгэмэй алтан медальда хүртөө. Мүн баһа «Доржи—буряад хүбүүн» гэһэн уран зохёолынь угаа һонирхолтой. Тус рассказ буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржо Банзаровай намтарһаа абтажа бэшэгдээ юм.

Александра Викторовна үбэлдөө Эрхүү хотодо ажаһуудаг, уран зохёол бэшэдэг, хари... дэ ехэнхи сагаа буряад... дэйнгөө дунда үнгэргэдэг һ... Тиихэ үедөө буряад хубса... мэглэлнүүдые олоор з... абаа, буряад үхибүүдтэ ба...

1890 ондо Потанинтан ... бург ошожо, хитад болон ... Түбэд зорихо аяншалгаа ... дэжэ эхилбэд. Экспедици ... ондо Хяагта хотоһоо зүүлж... раба. Тиихэдэ хилэ дээрэ ... багахан хотынхид экспеди... хидые ехэ баяр ёһололой ... байдалда үдэшөө. Тэдэнэй ... Потанинай дүтын хани ... Г. П. Рабданов байлсаа... ... шье Торсандо хүрэхэ ... Александра Викторовна ... үбшэлөө.

А. В. Потанинагай һү... зам Ханькоу—Калган—... гэһэн маршрудтай байгаа. ... Александра Викторовна ... хотодо наһа бараа һэн.

Р. ТУГУТ...
Географическа бүл... Хяагтын таһагай түрүүл...

ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ БАЙШАН

Эд бараанай, эдеэ хоолой магазинуудтань хамта наяад шахуу наймаалагшад хүдэлнэ.

Магазинай нээгдэһэн түрүүшын үдэр гоё байшан руу хүнүүд урадхал шэнгеэр һубариба. Тэндэһээ гар хооһон бусанагүй. Октябрьска районой Терешковагай нэрэмжэтэ гудамжада шэнэ магазин иигэжэ нээгд... арад зондоо ехэ баяр асарба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: худалдаа наймаанай байша... эдеэ хоолой, эд бараанай магазинай таһагууд.

О ЭЛДЭБ ҺОНИН О ЭЛДЭБ ҺОНИН О ЭЛДЭБ ҺОНИН

БИШЫХАН ФОТОГРАФ

— Нэп түрүүн диафрагмыень тааруулха хэрэгтэй...

— Байза... мүнөө зурагтамни юун орогшо ааб?..

— Зай, шэлэбэб. Анхарагты, буулгахамни!

В. ЧУНАВЛЕВОЙ фотоэтюд.

ШЭНЭ НОМУУД

Манай Буряадай уран зохёолшодой номууд Совет орон дотороо тараханаа гадна, хилын саанахи гүрэнүүдтэ хэблэгдэдэг, дэлгэрдэг болонхой.

Буряад зохёолшод, поэдүүдэй номууд түбэй хэблэлнүүдтэ гаргагдажа байна. Энэ жэлдэ «Уран зохёолой литературын» хэблэлээр Буряадай эпос «Гэсэр» хэблэгдэхэнь. Элитэ оршуулагша Семён Липкин «Гэсэрые» оршуулаа. Буряад уран зураашан А. Сахаровская зурагуудыень зураан гоёогоо. Буряадай бэлигтэ поэт Николай Дамдиновай «Шэнэ газар» гэжэ ном гаргагдажа байна.

Поэдүүд Д. Жалсараевай, А. Бадаевай номууд «Советская Россия» гэжэ хэблэлдэ гаргагдаха юм.

В. МАРИНОВ.

БЭШҮҮРЭЙ СААХАР

Эндэхи заводто саахар үйлэдбэрилэн гаргаха сезон дүүрэбэ. Тиигэжэ тус заводой коллектив дүрбэ һарын туршада түсэбөөр хараалагдаһан 19000 центнерэй оронд 20590 центнер саахар гаргаһан байна.

I центнер саахарай үнэ сэн 60 түхэриг 10 мүнгэтэ гэжэ түсэбөөр хараалагдаһан байгааһаа, болото дээрээ 58 түхэриг 85 мүнгэнэй болоо.

В. БОРИСОВ.

Сүхэ-Баатарай дурасхаалда

Энэ һарын хоёрто монгол арадай агуу вождь Сүхэ-Баатарай түрэһөөр 75 жэлэй ой гүйсэбэ. Энэ дурасхаалта ушаргай дашарамдуулан, хизаар ороноо шэнжэлхэ Хяагта хотын музей Сүхэ-Баатарай намтар харуулһан выставкэнүүдые музейнгээ зал соо, мүн «Темп» гэжэ кинотеатр соо эмхидхэжэ, олоной анхарал татаһан байна.

Мүн энэ үдэр Хяагта хотодо Сүхэ-Баатарай байһан гэр-музейн дэргэдэ митинг үнгэргэгдэжэ, венокууд табигдаа. Энэ ёһолодо Монголой Арадай Республикын Сүхэ-Баатар хотын делегаци хабаадалсаһан байна. Дурсагдагша делегацида Сүхэ-Баатар хотын залуушуулай комитедэй нэгэдэхи секретарь Пүрэвдорж, Халхын Голой байлдаануудта шалгарһан улсын баатар Пэхэйтэ, 1919—21 онуудай партизан хүдэлөөндэ хабаадалсаһан Бадмын Гомбожав, Содномжабын Янданжамса болон бусад оролсоно. **Т. РОДИОНОВ.**

СПОРТЫН ШЭНЭ ОРДОН

Каменск тосхондо томо сагаан байшан ербын бодобо. Тэрэ хадаа һууринай зондо ПМК—590 гэжэ барилгын колоннынхидай барижа үгэһэн спортын ордон мүн.

Ойрын үдэрнүүдтэ нээгдэхээр хараалагдаһан энэ ордоной 13 метр үндэртэй ехэ зал соо нэгэ доро волейболоор, баскетболоор уулзалгануудые үнгэргэжэ болохо юм.

Гадна хажуу талын түсэхай таһагуудта шатар, теннис болон биллиардаар һорилго, мүрысөөнүүдые эрхилжэ болохо. Мүн эндэ хубсаһа үлгэхэ газар, душ гэхэ мэтэ түхеэрэлгэнүүд байха болоно.

Ив. СМОЛИН

Кабанск.

„ХЭЖЭНГЫН ГОЛ"

КПСС-эй Хэжэнгын райкомой, аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй үмэнэһөө гаргагдадаг «Хэжэнгын гол» гэжэ газетын түрүүшын номер февралиин 2-һоо эхилэн буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэжэ эхилбэ.

Газетын түрүүшын номерто уншагшадтаа хандаһан «Үнэншэ сэдьхэлэй туг доро» гэһэн түрүү бэшэг, орон доторой ба нютагай һонинууд толилогдобо.

Удаадахи хуудаһыень һэхэхэдэмнай, газетын 2-дохи, 3-дахи хуудаһанууд дээгүүр «Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ аймагаймнай хүдөө ажахы, промышленность улам хурданаар һалбараг лэ!» гэһэн гарша... дана. Энэ хадаа аймагай хүдөө ажа... мышленностиин түрүүшүүлэй сугла... хэлэнэ. Тэндэ партиин райкомой ... нүхэр Б. Д. Ангархаевай элидхэл, ... хабаадагшадай үгэ толилогдоһон ба...

Газетын һүүлшын хуудаһанда ур... Тэрэ хуудаһые «Зүрхэнэй дуунуу... РСФСР-эй габьяата багша Надмид... вай үгүүлэл нээнэ. Тэндэ аймагай ... шэгшэ зохёолшодой зураглал, шүлэ... лэн гаргагдаба.

Д. ДА...

ГЭРЭЙ ОРОЙДО... БУЛГАН

Баргажанай адагай больницын байранууд шадар гулабхаануудай үсөөрһые тэндэхи завхоз Николай Скубаренко тухайлдаг болобо. Энэ, юрэдөө, ямар ушартай гээшэб гэжэ һонирхоһон Скубаренкын больницынгаа гэр дээрэ гаргажа харан гэһээнь, тэндэнь гулабхаануудай үдэ, далинууд сайража хэбтэбэ. Зай даа, ямар нэгэн зайгуул минсгэй эрьелдэдэг болобо ха юм. Байгаарайлшин даа, шамайе гэмсээрээ, неэшэнэй хоолойн хажууда мэхэтэйлэн хабхаан табяад хонобо.

Үглөөдэрынь ерэжэ хараха-дань хабхаандань... елэн хара булган аман хүзүүгээрээ орошоод байгаа.

Тэрэ булган үдэшэ оройхон боломсоор хажуудахи ойһоо ерэжэ, хонолгодоо ороһон шубуудые эдинэ болгодог байгаа бшуу.

С. ОЧИРОВ.

ФЕВРАЛЬ ҺАРЫН УЛАРИЛ

Февраль январиинхиһаа нэгэ бага дулааншье һаа, үбэлэй хүйтэн һара болоно.

Республикымнай түбэй болон Байгал шадарай аймагуудта һарын дунда зэргын температура 18-һаа 21 градус хүрэтэр, бусад аймагуудта 22—28 градус хүйтэн байдаг.

Зарим хүйтэн үдэрнүүдтэ агаарай температура Байгал шадарай аймагуудта 37—40 градус хүрэтэр, бусад аймагуудта 42—49 градус хүрэтэр хүйтэрдэг.

Хэрбээ январьда дулаан балай үзэгдөөшьегүй һаа, февральда 1—7 градус дулаан боложо магад. Февраль жэлэй эгээн хуурай, шиит нойто ородоггүй һара. Саһан миин 2—3 миллиметр унадаг байна. Тиимэһээ саһан январиинхиһаа ехээр нэмэдэггүй байха юм.

Мүнөө жэлдэ февраль һарын дунда зэргын температура 17—22 градус (нормо соогоо байхаар) хүлеэгдэнэ. Һара соо 2—7 миллиметр саһан орохо. Һарын туршада сэлмэгшэг, шиит нойто багатай уларил байха хаш. Февралиин 5—8 ба 13—16 багаар һулагүй бүрхэжэ, бага зэргэ саһан орохо. Баруун тээһээ һулахаяар һэбшээлхэ. Февралиин 7—8-най үдэрнүүдтэ, һарын һүүлээр, хоёрдохи арбан хоногто һалхин нэгэ бага шангадаха.

Эгээл ехээр хүйтэрхэдөө февралиин 14—17 багаар һүниндөө 35—40, үдэртөө 23—28 градус болохоор баг-саагдана. Бэшэ сагтань һүниин температура 23—28, үдэрэй 13—18 градус байха.

Февральда хойто аймагуудта юрынхидэ орходоо 1—3 градус хүйтэн байха юм. Саһан нормоһоо 10 миллиметр дээшэ орохо. Мүн энэ һарын 8—12 багаар, гурбадахи арбан хоногой тэнгээр хүйтэрэд гэхэ.

Л. ГОНЧАРОВА.

БАЙГАЛАН ЭРЬЕДЭ.

ЭРЕЭН ГҮРӨӨҺЭН... ХОЙТО-БАЙГАЛ...

Алас-Дурна зүгэй урда хүби манай оронидо эреэн гүрөөһэнэй амидардаг ори ганса газар юм. Мүнөө үедэ эндэ хэдэн арбаад лэ эреэн гүрөөһэн үлэнхэй. 1947 онһоо хойшо тэдэниие агнуури хэжэ бариха ушар хоригдоһон. Заримдаа юрэл зоопаркда гэжэ 2—3 наһатай эреэн гүрөөһэдые бариха хэрэг гарадаг юм.

Үнгэрэгшэ зуун жэлдэ эреэн гүрөөһэд (эрбис) Амар мүрэниие үгсэжэ, Зея голой адаг хүрэтэр ударһан байгаа. Мүн тэрэ үедэ мүнөөнэй Шэтын областиин газар дээгүүр урдадаг Шилхэ, Аргунь, Энгидэй голнууд шадаршье үзэгдэдэг юм гэхэ.

1918—20-ёод онуудай үеэр Шэтын областьдо нэгэ эреэн гүрөөһэн баригдаһан байгаа. Тэрэнэй арһан мануули болгогдоод, мүнөө хизаар ороноо шэнжэлхэ Шэтын музейдэ хадагалаатай байдаг.

Мүн манай Буряад орондошье эреэн гүрөөһэнэй үзэгдэһэн тухай һураг суу, гар бэшэг бии юм. 1834 оной июнь һарада Байгалай хойто эрьеэр, Нижне-Ангарскын оршондо томо гэгшын эреэн гүрөөһэн бии болоо һэн, тэндэхи эвенк зоной орын һурагтэ, мүн мал адууһанда добтолдог болоһон юм ха.

Нэгэтэ хүн зоной хараһаар байтар эреэн гүрөөһэн унага бажуугаад, мяхалжа эхи... хэ. Тэрэ үедэнь нэгэ ... таряашан хашхаржа ... морёор хажуудань ту... һэн ха. «Эреэн гүрөө... тэрьедэбэшье, үни бо... хирэн бусахадаа, тэрэ ... ритойнь мухариса со... нойнь гуяын мяхые ... жархёо. Тиихэдэнь ... гансата һуга харайн ... гартахи һүхөөрөө ... тархи руу сабшажа ...

Энэ ушарай удаа ... Байгалай аймагта. Сте... хүнэй «хүлөө тэ... моринень» эреэн гүрөө... гаад, тэрэ үһөөгөө ... зориһон байгаа. Хүн... хараһан эреэн гүр... модоной бүдүүн гэшүү... гараад хүлеэжэ байгаа... пановай уданшьегүй та... нойнь хажуугаар гар... арьяатан һүрэжэ бүт... Хэрхирээ дуулаһан тэ... барижа ябаһан ута ... танай урдаһаа дары ... зол боложе ама ру... байгаа.

Тэрэ эреэн гүрөөһ... Эрхүүгэй музейдэ ... байгаа.

Ин. ...

Редактор
Ц. Ц. ЦИБ...

Манай адрес, телефону...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактор... приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. ред... 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретар... отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйст... 33-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышле... строительства — 61-35, советского строительства и быт... культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67... формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, ... бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография Управления по печат... вете Министров БурАССР

Н-01331. Зак. № ...